

DƯƠNG TRỌNG TẤN

HƯỚNG DẪN BỎ TÚI CHO NGƯỜI BẬN RỘN HAM HỌC

ĐỌC SÁCH THÔNG MINH

Hướng dẫn bỏ túi cho người bận rộn ham học

Version 3.0, Tháng 12-2025

*Sách được xuất bản trực tuyến với giấy phép mở
CC BY-NC-SA 4.0 với sự hỗ trợ Libero Education*

Tác giả: **Dương Trọng Tấn**

Biên tập: Dương Thị Thu Hương, Bùi Thị Kim Hoa

Trình bày: Bùi Thị Kim Hoa

MỤC LỤC

Lời mở	1
Đọc sách để làm gì?	7
Tôi nên đọc sách gì?	12
Đọc sách giấy hay sách điện tử tốt hơn?	36
Thế nào là đọc xong một cuốn sách?	42
Làm thế nào để tạo thói quen đọc sách?	46
Làm thế nào để đọc được nhiều hơn?	54
Làm thế nào để đọc nhanh hơn?	72
Làm sao để đọc sâu và hiểu kĩ cuốn sách?	88
Có một cách hiệu quả duy nhất để đọc tất cả các loại sách trên đời không?	98
Làm thế nào để không quên nội dung sách?	108
Làm thế nào để việc đọc hữu ích hơn?	120

LỜI MỞ

Cuốn sách bỏ túi này dành cho những người “thích đọc sách, nhưng bận quá không xếp được thời gian đọc sách”, hoặc đã “cố thử duy trì đọc sách một thời gian nhưng đọc mãi không xong, lại không nhớ được tí nào, nên cũng mất dần hứng thú”. Nó cung cấp một hướng dẫn vắn tắt cho việc học hỏi thông qua đọc sách, nhất là cho người bận rộn.

Nhiều người rất muốn đọc sách nhưng số người thực sự đọc sách lại rất ít, và khối lượng sách đọc của mỗi người lại rất nhỏ. Vấn đề đối với họ có lẽ không nằm ở ý thức đọc sách, động lực đọc sách, không nằm ở việc bận rộn mà là bởi vì phần lớn không có được phương pháp và kĩ năng đọc sách phù hợp. Mọi người chưa có điều kiện để

tìm hiểu một cách tiếp cận đúng đắn để đọc sách nhanh hơn, hoàn thành nhanh hơn một cuốn sách (không bị bỏ dở), đọc được nhiều hơn trong mỗi năm, lập được thói quen đọc sách hằng ngày, và thu được điều hữu ích từ sách vở.

Điểm mấu chốt là phải tạo thành một thói quen và tạo ra một vòng lặp phản hồi tự củng cố: *đọc sách > thấy có ích và thích thú > đọc sách thêm nữa.*

Có người trong chúng ta cứ tưởng học đọc từ Tiểu học là xong, sao lại còn phải học đọc nữa? Nhưng hóa ra chúng ta vẫn phải học thêm về cách đọc, vẫn phải cải tiến để phù hợp với hoàn cảnh mới của người trưởng thành bận rộn. Điều này hóa ra đã được nói đến từ lâu. Mortimer Adler, một nhà triết học và nhà giáo dục lớn của Mỹ đã nhận xét trong cuốn sách "How to read a

book" (tựa tiếng Việt: *Phương pháp đọc sách hiệu quả* - Tôi từng tự hỏi "Tại sao một nhà triết học hàng đầu lại đi viết sách hướng dẫn đọc sách?") rằng nhiều người vẫn dùng ở cách đọc như một học sinh tốt nghiệp tiểu học: đọc từng từ, từng trang, lần lượt từ trang này đến trang khác cho tới khi hết cuốn sách. Cách đọc như vậy là chưa đủ tốt, cho nên cần phải học cách đọc ở trình độ cao gồm các cấp độ đọc khác nhau, với mong muốn bạn đọc "trở thành người đọc thông minh". Bạn sẽ tìm thấy những hướng dẫn đó ở trong các phần sau của cuốn sách này.

Bạn biết không, nhà sáng lập của Facebook, Mark Zuckerberg bận rộn là thế, mà có năm đọc mỗi tuần xong một cuốn. Người thường xuyên đứng đầu trong danh sách giàu nhất hành tinh, Bill Gates còn đọc nhiều hơn số đấy, đã thế còn chịu khó

viết giới thiệu trên blog của mình. Tỉ phú Warren Buffett còn đọc nhiều hơn nữa, với số giờ bỏ ra cho việc đọc mỗi ngày có thể lên đến 5 giờ với hàng trăm trang sách báo. Họ là đại diện của những người đánh giá rất cao việc đọc, và coi việc đọc như là một thói quen nền tảng của việc phát triển bản thân, cũng là là “công việc” của một người lao động trí óc.

Tôi biết số người bận rộn mà vẫn đọc mỗi tuần một cuốn sách như Bill Gates nhiều không đếm xuể. Việc đọc được nhiều sách, và học được được nhiều từ sách tuy không hiển nhiên, nhưng là thứ có thể luyện tập được. Cá nhân tôi cũng thấy rằng đầu tư học tập từ sách là loại đầu tư tiết kiệm, nhẹ nhàng và “có lãi” nhất. Do vậy việc luyện tập thêm về kĩ năng đọc sách có thể là một khoản đầu tư mang lại lợi ích lớn.

Làm thế nào để đọc cho hiệu quả, đọc thế nào cho nhanh hơn, làm thế nào để đọc được năng suất hơn, đọc thế nào để việc đọc có ích hơn nữa? Cuốn sách này là một câu trả lời tôi dành tặng những bạn hữu yêu thích việc đọc sách. Tôi gói gọn trong một cái tên phương pháp “Đọc sách thông minh”. Cảm hứng và nội dung chủ đạo của phương pháp này chịu ảnh hưởng của Adler, nhưng cũng sẽ có một số cập nhật cho phù hợp với những hiểu biết mới về tâm lí học và việc học ở người lớn, cùng với xã hội hiện đại với sự kết nối, và các thiết bị công nghệ đang thâm nhập sâu vào thói quen tiếp cận thông tin của người đọc.

Trong cuốn sách này, tôi sẽ tìm cách trả lời hơn chục câu hỏi cơ bản về đọc sách. Mỗi lần trả lời, tôi cố gắng tìm kiếm thông tin khoa học hoặc thực nghiệm, bên cạnh

rút tĩa những lời khuyên của những người đi trước, kèm theo là các ý kiến cá nhân để cung cấp cho bạn đọc một số thông tin bên cạnh các hướng dẫn cụ thể. Bạn có thể nhảy cóc để đến với câu hỏi mà bạn quan tâm nhất.

Tôi sẽ **in đậm những phần quan trọng**, bạn có thể coi như tóm tắt ở mỗi phần của cuốn sách. Nếu bạn muốn lướt qua và tóm lấy ý chính của cuốn sách, thì có thể nhìn qua những chỗ in đậm này.

ĐỌC SÁCH ĐỂ LÀM GÌ?

Một người đọc sách thông minh là người biết đọc sách có mục đích và có phương pháp. Tùy từng lúc, từng mục đích mà ta sẽ thấy sách đóng nhiều vai trò khác nhau. Sách nhưng không chỉ là sách.

Nhiều khi sách như người thầy thầm lặng. Đọc sách để học, ta tiếp xúc với tư tưởng của một bậc thầy để tiếp thu tri thức mới, mở rộng đầu óc.

Nhưng cũng có khi sách như người bạn. Ta chọn cuốn sách để đồng hành lúc rảnh rỗi, hoặc người đầy tâm sự rối bời. Nhiều người “chơi với sách”, và “chơi sách” chứ không thuần túy đọc sách.

Có khi sách lại trở thành phương tiện kiếm tiền siêu hạng. Đọc được một bí kíp hay áp dụng cho công việc, bạn áp dụng và

thúc đẩy hiệu suất công việc của bản thân, nhóm, hoặc thậm chí của cả một công ty.

Nhưng ngược lại, đôi khi bạn thấy sách đơn giản là một sản phẩm văn hóa có thể tiêu dùng được. Có người mua sách về trưng bày cho đẹp nhà (sách như vật trang trí). Có người mua sách để đi tặng (sách như một loại quà tặng sang trọng và ý nghĩa). Bạn đọc sách để giải trí, sách thành phương tiện giải trí như xem phim, nghe nhạc... Thậm chí bạn đọc để giết thì giờ vì không thích vào web đọc thông tin sốc sếch sến hoặc vào facebook xem thiên hạ cãi nhau toàn những chuyện không phải của mình.

Có người thì coi sách như là căn tính. Có người nói "hãy nói cho tôi biết anh đọc sách gì, tôi sẽ cho anh biết anh là người như thế

nào". Nhận định này có phần cực đoan, nhưng cũng có vài phần trăm sự thật.

Tức là, tùy cách nhìn, tùy cách sử dụng, **tùy cách chọn sách cho từng thời điểm mà bạn sẽ thấy công dụng khác biệt của sách chứ không nhất quyết phải thế này thế nọ.** Không nhất thiết phải đọc sách dày mới là sành điệu, không nhất thiết phải hạ cấp truyện tranh như là "không phải sách", không nhất thiết lúc nào cũng rình đọc sách "thực dụng".

Tôi cho rằng **độc giả thông minh là người biết rõ mình đọc sách gì, để làm gì; Sử dụng phương pháp đọc phù hợp với thể loại sách và mục đích; Biết tổ chức nguồn sách để đọc cho hiệu quả; Biết khai thác giá trị của sách để cuộc sống của mình tốt đẹp hơn; Có thói quen đọc sách đều đặn; Đọc**

sách năng suất cao; Trân trọng sách, nhưng cũng không thần thánh hoá sách vở.

Có người đọc sách chủ yếu để cho vui, có người đọc sách chỉ vì là một thói quen, có người đọc sách vì “trong bụng thích đọc sách, thế thôi”, có người đọc sách như là kênh học hỏi chính yếu rẻ tiền và đỡ tốn thì giờ. Ai cần gì ở sách thì sẽ có kiểu đọc phù hợp tương ứng. Đọc chơi hoặc đọc cho vui thì không cần ham số lượng. Bạn muốn hiểu biết thật rộng thì lại cần đọc năng suất. Bạn cần sâu sắc thì đọc xong phải nghĩ, phải liên kết, phải phản biện và làm đủ thứ khác chứ không chỉ lướt thôi mà đủ. Đọc để “kiếm cơm” thì có khi phải vừa thật rộng và vài chỗ phải thật sâu và phải tìm cách áp dụng được vào thực tiễn.

Bạn có thể chọn cho mình một cách tiếp cận đọc sách cho phù hợp. Tôi thì thích

cách đọc sách một cách có chủ đích, có thói quen, có kế hoạch, có thu hoạch, và có thiên hướng mở mang ra những chỗ không quen thuộc. Giống như tập thể dục hằng ngày cho não bộ vậy. Tôi đọc với hai mục tiêu tương đối thực dụng: một là mở mang kiến thức nuôi dưỡng tâm hồn; hai là để vận dụng vào thực tiễn. Trong số các miếng võ để biến khẩu hiệu “học tập suốt đời” thành hiện thực thì lập thói quen đọc sách có lẽ là dễ nhất.

Ở phần sau, chúng ta sẽ trả lời câu hỏi “Tôi nên đọc sách gì?”. Có thể coi đó là câu hỏi kế tiếp “Đọc sách để làm gì?”.

TÔI NÊN ĐỌC SÁCH GÌ?

Có một số người cho rằng đọc nhiều không quan trọng lắm, cái đáng quan tâm hơn cả là đọc cái gì. Tôi đồng ý một nửa với ý kiến này.

Nếu ta biết được cần phải đọc sách này sách nọ, lại đúng là sách hay, thì tốt quá. Như thế tiết kiệm được bao nhiêu thời gian. Đó là lí do các tờ báo lớn phương Tây hoặc những nhà sách có tiếng vẫn thường duy trì danh mục “Những sách bán chạy nhất”, hoặc “Top 10 cuốn sách hay nhất trong ...” để hướng dẫn sự đọc của thiên hạ. Triết gia Mortimer Adler và đồng nghiệp đã bỏ ra cả thập kỉ lao động để làm được một danh sách Sách Lớn (Great Books) đã định hình tư tưởng của phương Tây. Tìm đến những cuốn sách tinh hoa như thế vừa tiết kiệm

thời gian, vừa được đọc những thứ hay nhất mà loài người đã từng viết ra. Trong bể sách mênh mông, việc tìm kiếm những danh mục rút gọn uy tín không phải là sự lựa chọn tồi.

Nhưng cũng có lúc tôi lại nghĩ hơi khác, đọc cái gì cũng không phải lúc nào cũng là quan trọng nhất. Vì đôi khi ta không thể biết mình nên đọc cái gì. Việc đọc một cuốn tiểu thuyết nghe có vẻ rất mang tính giải trí, nhưng có khi lại lóe lên một ý tưởng kinh doanh táo bạo. Đọc một cuốn sách về tâm lí học đạo đức của Jonathan Haidt đậm chất triết học có khi lại mang đến nhiều gợi ý tốt cho việc động viên nhóm và quản trị công ty. Đọc cuốn *Sapiens (Lược sử loài người)* của Harari rồi mới lại kích hoạt người ta tìm đến sách kinh tế học của Adam Smith hay sách về tiến hóa của

Darwin. Khi đọc rồi, ta mới biết là mình cần đọc thêm về nội dung nữa, và cứ thế muốn đọc thêm nhiều nữa. **Do đó, “nên đọc sách gì?” là một câu hỏi quan trọng, nhưng không đơn giản.** Nó không có nghĩa là bạn tự giới hạn mình trong một danh mục đọc mà bạn biết chắc là nó mang lại điều gì đó cụ thể. Càng có kinh nghiệm đọc, bạn càng biết rõ gu của mình, và tự biết mình cần phải đọc gì tiếp theo.

Có một dạo tôi rất thích cuốn “Khuyến học” của Fukuzawa Yukichi, bèn mua hai tá, rồi đem tặng những người có dấu hiệu “mến sách”, và cả những bạn thân. Phần không nhỏ trong số họ tiếp nhận trong sự dửng dưng. Hầu hết không bày tỏ điều gì. Có người còn không buồn đọc. Sau này có ông Đặng Lê Nguyên Vũ, chủ tịch hãng cà phê Trung Nguyên cũng tặng sách này cho

thanh niên (tất nhiên tỉ phú thì phải tặng cả tấn sách chứ không phải một vài cuốn lẻ tẻ như tôi đã làm), nhưng qua quan sát sơ bộ của tôi thì cũng rất nhiều người không hứng thú gì với cuốn sách rất hay này. Một kinh điển mà lại bị đối xử thờ ơ như vậy, nên phải chăng cứ cố chọn toàn sách hay để đọc có phải điều hệ trọng duy nhất trong việc đọc sách?

Đành rằng, sách hay thì là rất quan trọng, nhưng tôi nghĩ “thái độ” đối với cuốn sách hay và “cách đọc” một cuốn sách hay còn quan trọng hơn.

Sách sẽ chết, dù hay đến mấy, nếu không được tương tác với người đọc. Nếu người đọc không chiều chuộng, nâng niu sách, hay chí ít là “làm bạn” bình thường với sách, thì sách không thể sống được.

Một số người chê thể loại self-help (sách tự lực) quá. Người ta sợ bạn đọc lầm đường lạc lối vì mấy thứ an thần khiến đầu óc mù mị, dẫn người ta vào lối suy nghĩ thiếu thực tế. Đó là một thái độ đề phòng hơi cực đoan, và đánh giá hơi thấp người đọc.

Một người đọc có thể mang trong mình những lớp phù sa trải nghiệm được bồi đắp qua hàng thập kỉ, cũng có người thì rất “trong suốt” khi đến với sách. Họ sẽ tiếp cận sách theo những lớp nghĩa khác nhau. Thế nên người ta vẫn sẽ cứ tìm đọc Khổng Tử hay Thích Nhất Hạnh thâm sâu dung dị cũng như sẽ vẫn tìm Dale Carnegie hay Richard Branson đầy cảm hứng để đọc và tìm thấy ý nghĩa từ câu chữ theo cách riêng. Hôm nay ta đọc, mai đọc lại cũng đã thấy ý nghĩa khác.

Vậy có nhất thiết chỉ tìm đọc những cuốn sách nằm trong danh sách này danh sách nọ, được giải thưởng này giải thưởng nọ? Tôi có một định nghĩa rất đơn giản về sách hay: **Sách hay là sách mang lại ý nghĩa cho người đọc.** Tôi cũng có một tiên đề cho việc đọc: **Không có sách không hay, chỉ có người đọc không biết tìm ra ý nghĩa ở trong đó.**

Có một câu hỏi cũng đáng được đặt ra và suy nghĩ: Có nhất thiết phải đọc sách phù hợp với trình độ và lứa tuổi?

Có và không.

“Có” khi bạn muốn đọc cho nhanh lên. Nếu bạn có một lượng từ vựng và hiểu biết phù hợp với cuốn sách, thì việc tiếp thu thông tin từ cuốn sách sẽ nhanh chóng hơn. Về logic, học sinh cấp 3 sẽ khó lòng đọc hiểu nhanh một tiểu luận triết học

được viết ra để trao đổi với những giáo sư trong ngành.

“Không” trong một số tình huống khác.

Hồi con gái tôi học lớp hai, cô nàng đã bắt đầu đọc “Đất rừng phương Nam” rất thoải mái, trong khi bố nó ngày xưa đến cấp 3 đọc không hết thì bỏ dở. Đối với tôi ngày xưa, nó hơi nặng, không thú vị. Trong một buổi workshop hướng dẫn đọc sách cho người lớn, vô tình có một bạn trẻ học lớp 9 cầm *“Phải trái đúng sai”* của giáo sư triết học Michael Sandel đọc một cách tự nhiên, và cũng nói ra được mấy ý chính trong cuốn sách.

Một đứa trẻ ở bậc tiểu học có thể vừa say đọc những cuốn sách dày chi chít chữ của Đoàn Giỏi, Phạm Hồ hay Vũ Tú Nam ngang như say mê Doraemon như nhiều đứa trẻ cùng tuổi khác. Ở trình độ nào thì tiếp xúc

với sách theo trải nghiệm của trình độ đó. Thế thì, nếu họ tiếp xúc được và nhận được giá trị gì đó, thì hẳn là sách đó dành cho họ rồi. Việc phân loại cứng nhắc sách này dành cho ai, cũng không hẳn là hoàn toàn đúng. Có bao nhiêu người lớn bây giờ vẫn say mê đọc *"Hoàng tử bé"*, và *"Totto-chan bên cửa sổ"*?

Tôi nhận ra rằng bây giờ mình đọc lại *"Khởi thuật"* của Guy Kawasaki đã khác lần đọc cách đây chục năm nhiều lắm. Sau khi đã đọc thêm những cuốn *"Lean Startup"*, *"Founders' Dilemma"*, *"Business Model Generation"* và trải nghiệm khởi nghiệp trong thực tế. Tôi vẫn cứ thỉnh thoảng đọc lại và thấy được nhiều ý tứ mới từ những sách cũ đã từng đọc nhiều lần. Có những cuốn tôi đọc hàng chục hàng trăm lần suốt hai chục năm, như *"Tôn Tử binh pháp"*, *"Đạo*

Đức kinh"... mà vẫn còn muốn đọc lại nữa để học thêm. Sách kinh điển là sách người ta có thể đọc đi đọc lại mãi như thế.

Trải nghiệm thế nào thì tiếp thu sách thế ấy, cho nên chẳng thể nói sách này chỉ dành cho đối tượng này còn sách kia thì chỉ dành cho đối tượng khác. Là người viết sách và đã có dịp nhiều lần tiếp xúc với bạn đọc của mình, tôi chắc chắn từ bỏ lối nghĩ là sách của mình chỉ dành cho người kia. Mỗi một người có cách tiếp thu nội dung theo cách khác nhau mà tác giả không bao giờ nghĩ ra được.

Nếu bạn chưa học triết học bao giờ, liệu có nên từ chối ngay khi nhìn thấy *"Sự an ủi của triết học"* – một cuốn rất hay của Alain de Botton vì sợ triết không? Nhìn thấy một cuốn sách kinh doanh được khen là "tuyệt đỉnh" (*"Từ tốt đến vĩ đại"* của Jim Collins

chả hạn), bạn có ngại đến mức không dám đọc vì trông quá dày, sợ không có thời gian?

Bạn không cần thiết phải sợ nhiều thứ như vậy. Nếu đã có chút ý định, thì cứ đọc thử xem. Còn hiểu được đến đâu, còn tùy căn cơ của mình thế nào. **Ít nhất, khi biết cách đọc, bạn có thể biết được cuốn đó nói về cái gì, để sau này cần đào sâu thêm thì sẽ lôi ra xử lý kĩ hơn.**

Tôi thường có thói quen mua nhiều sách quan trọng, xong đọc lướt qua rồi cất đi. Kể cả khi sách đó mình chưa dùng ngay vào việc gì thì cũng nên biết. Đó là sách quan trọng trong ngành, hoặc là sách mới của một tác giả ưa thích, hoặc là sách đang được đánh giá rất cao. Khi đó thao tác đọc sách đơn giản là để cập nhật thông tin trước. Rồi sau này nó sẽ trở nên hữu dụng hơn ở lần đọc thứ hai thứ ba. Nhiều sách tôi

cũng không thật hiểu trong lần đọc đầu tiên. Nhưng từ lâu tôi đã quen với việc đọc xong một cuốn khó mà không hiểu gì cả sau khi gấp sách lại.

Tôi luôn đánh giá cao những cuốn sách mình chưa hiểu, thậm chí đánh giá cao những cuốn sách chưa đọc trên giá sách nhà mình. Bởi nó cũng là một dấu hiệu hiển hiện cho sự thật là mình hiểu biết còn hạn chế. Và chính điều đó thúc đẩy sự tò mò liên tục, như một lời nhắc nhở phải học hỏi thêm để mở mang kiến thức không ngừng, nuôi dưỡng động lực tìm tòi thêm. **Tôi nghĩ rằng, trong rất nhiều mục tiêu của đọc sách, thì mục tiêu mở mang hiểu biết, nuôi dưỡng tâm hồn có lẽ là mục tiêu thuần khiết và bền vững nhất giúp ta duy trì được thói quen đọc sách hết năm này qua tháng khác. Đọc sách để mong chờ**

tăng hiệu quả làm việc cũng là một cách tiếp cận tốt, nhưng còn tốt hơn nếu ta còn có thời gian đọc những thứ mà ta không mong chờ điều gì ngoài thỏa mãn trí tò mò.

Về thể loại sách

Để lựa chọn và tổ chức tủ sách, có lẽ bạn cũng nên tìm hiểu về cách phân loại thể loại sách và nhận diện sách khi mua ngoài hiệu sách hoặc trên các kênh thương mại điện tử.

Sách hư cấu (fiction) là những sách có nội dung được tác giả "bịa" ra một cách có ý đồ. Thường là sách văn học, nhưng cũng không nhất thiết. Đọc sách hư cấu thì chúng ta không nên trông chờ vào thông tin khoa học, sự thật mà nó thường mang lại cảm xúc, ấn tượng, những ý nghĩa sâu xa bên dưới các ẩn dụ, bên trong các câu chuyện. Nhưng cũng có những cuốn sách

hư cấu lại hàm chứa thông tin khoa học. Ví như cuốn tiểu thuyết kinh doanh "*Mục tiêu*" của Eliyahu Goldratt lại có thể trở thành một kinh điển về lý thuyết các điểm hạn chế (Theory of Constraints), trở thành tài liệu giảng dạy của nhiều khóa học về quản trị. Hư cấu, trong trường hợp này chỉ là một sự lựa chọn về phong cách để chuyển tải những thông tin học thuật quan trọng của tác giả. Chính sự tự do sáng tác khiến cho nhiều tác phẩm hư cấu rất hấp dẫn và mang lại nhiều ý tứ hay ho.

Sách phi hư cấu (non-fiction) thường chứa thông tin hữu ích trong một loại lĩnh vực nào đó, từ văn học, triết học, lịch sử, khoa học cho đến kinh tế. Nó bao gồm tiểu luận, sách hướng dẫn, cẩm nang, sách chuyên khảo, tạp chí, blog. Cũng có những cuốn sách phi hư cấu rất hay kể về những

câu chuyện có thật, hoặc những nhân vật có thật. Trong đó thường chứa nhiều thông tin thực tế, thường rất hữu ích trong nghiên cứu và học hỏi từ trải nghiệm thực của người khác. Tôi từng rất thích thú khi đọc tự truyện *"Phúc Ông tự truyện"* của Fukuzawa Yukichi hay *"Vũ dạ đàm"* của Shibusawa Eiichi bên cạnh cách cuốn sách khảo cứu khi tìm hiểu về những cải cách thời Minh Trị ở Nhật Bản. Nhưng có những loại sách tiểu sử nhân vật có thể khiến bạn đọc tranh cãi, không rõ nó là hư cấu hay phi hư cấu. Bao nhiêu phần trăm sự thật, và bao nhiêu nội dung là do tác giả "chế" ra.

Trong các loại sách phi hư cấu, có lẽ bạn nên để ý tới thể loại sách có tính khoa học cao. Sách do các nhà khoa học uy tín viết về các công trình của mình hoặc đồng nghiệp. Chúng công bố những tri thức thực

nghiệm đã được kiểm chứng, đáng tin cậy hơn cả. Con người đã nhờ vào khoa học mà thoát khỏi tăm tối. Bạn cũng có thể chọn lựa các sách khoa học trong các lĩnh vực khoa học xã hội, khoa học tự nhiên để khai sáng chính mình. Cố nhiên, bạn cũng cần đọc sách có trình tự để có thể hiểu được các sách khoa học vì chúng có một hệ khái niệm riêng đòi hỏi bạn phải “nhập môn” trước khi tìm kiếm các tác phẩm chuyên sâu hơn. Mỗi môn khoa học sẽ có kỉ luật và phương thức riêng của mình, do đó bạn cũng cần làm quen với cách tư duy đặc thù của mỗi lĩnh vực để việc đọc sách được hiệu quả hơn. Việc đọc một tác phẩm tâm lí học có thể không hoàn toàn giống với một tác phẩm sinh học, hay triết học.

*Hình 1: Một số thể loại được bày bán tại
hiệu sách The Bookstop café*

Hiện nay, bên cạnh sách văn học, đông đảo bạn đọc tìm tới dòng sách tự lực (self-help) để tự nuôi dưỡng động lực, học cách rèn luyện bản thân. Những cuốn rất nổi tiếng thuộc thể loại này như “*Đắc nhân tâm*” của Dale Carnegie, “*Luật hấp dẫn*” của Michael J. Losier, “*Đánh thức con người phi thường trong bạn*” của Anthony Robbins... Nhưng bên cạnh những người khen ngợi dòng sách này, nhiều người có cái nhìn rất

khắc khe khi cho rằng các loại sách này làm cho bạn đọc, nhất là các bạn đọc trẻ ít trải nghiệm, trở nên ảo tưởng hơn. Quan sát của tôi thì thấy là nhận xét này có phần hơi cực đoan. Như tôi nói bên trên, đọc sách mà hiểu sai sách để dẫn đến ảo tưởng quá đáng, hoặc vận dụng sai, đó là do cách đọc còn chưa tốt. Bạn sẽ phải rèn luyện tư duy phê phán khi đọc sách nói riêng và tiếp thu các thông tin nói chung. Nhờ tư duy phê phán, bạn sẽ không dễ bị “dụ”, có khả năng chắt lọc thông tin đúng đắn, xa rời thông tin giả, và cũng biết tiếp thu có chọn lọc. Trong các phần sau, chúng ta sẽ tìm hiểu kĩ cách đọc sách thông minh để khi chọn sách, đọc sách, suy nghĩ về sách, và đem sách ra vận dụng sao cho thật tốt. Với những tác giả nghiêm túc, các cuốn sách self-help luôn gói ghém trong mình một mong ước giúp cho bạn đọc cái

thiện trí tuệ, nhìn nhận cuộc sống tươi sáng hơn, làm việc tốt hơn, sống đẹp hơn. Các tác giả của Việt Nam từ trước cũng đã từng viết những cuốn rất hay mà ngày nay chúng ta sẽ gọi là sách tự lực, như cuốn *"Trai nước Nam làm gì?"* của Hoàng Đạo Thúy, những cuốn sách rất hữu ích của Nguyễn Duy Cần như *"Óc sáng suốt"*, *"Tôi tự học"*, *"Thuật xử thế của người xưa"*... Tôi cũng đã viết cuốn *"Được việc"*¹ với tâm thế trợ giúp người lao động tri thức biết cách cải thiện năng suất cá nhân và phát triển bản thân. Nó cũng là sách self-help vậy. **Khi đọc sách với chủ đích rõ ràng, cởi mở trong tiếp thu và có đầu óc tư duy phê phán độc lập, ta sẽ học hỏi được nhiều hơn.**

¹ *Được việc: Bí kíp làm nhân viên bình thường*, Dương Trọng Tấn, 2019, NXB Thế giới (tái bản năm 2024)

Sách Lớn – Great Books: Cuộc đối thoại vĩ đại của nhân loại

Hãy nghe lời tự sự của Philip Kotler – "cha đẻ" của Marketing hiện đại, về ngã rẽ quan trọng nhất trong đời sinh viên của ông:

"Tôi đã nộp hồ sơ xét tuyển đại học vào Đại học DePaul... và dự định lấy bằng kế toán và luật... Tuy nhiên, sau một năm, tôi bắt đầu nghĩ rằng có điều gì đó còn thiếu sót. Tôi nghĩ rằng mình nên theo đuổi một nền giáo dục rộng hơn chứ không chỉ là những kiến thức thực tiễn về kế toán và luật.

Lúc đó, tôi biết đến 'Great Books', một phong trào xác định những cuốn sách quan trọng nhất từng được viết ra... Tôi tiếp tục đọc về tư tưởng của các triết gia như Plato, Aristotle, Machiavelli, Immanuel Kant... Tôi đã mài giũa khả năng tư duy phản biện của mình. Những cuốn sách vĩ đại đã giúp tôi

nuôi dưỡng một niềm say mê suốt đời đối với việc xây dựng một xã hội tốt đẹp hơn."

— Trích Tự truyện của Philip Kotler.

Kotler thừa nhận rằng người ta không thể học kỹ thuật hay toán học từ Plato, nhưng chính những tư tưởng lớn từ quá khứ đã trang bị nguồn cảm hứng và các ý niệm nền tảng để giải quyết những vấn đề của thế giới hiện đại.

Great Books ra đời từ nỗ lực của Mortimer Adler và Robert Hutchins tại Đại học Chicago, dựa trên một triết lý giáo dục đi ngược lại dòng chảy của chủ nghĩa thực dụng (pragmatism) đương thời.

Nếu John Dewey thúc đẩy một nền giáo dục "tiến bộ" luôn hướng về phía trước, thì Adler chọn cách tiếp cận của Chủ nghĩa trường tồn (perennialism). Ông lập luận rằng: *trong khi hoàn cảnh sống của con*

người có thể thay đổi, các vấn đề cốt lõi của con người thì không. Do đó, giáo dục cần quay về với những điều cơ bản, tìm đến trí tuệ của người xưa và triết học thay vì chạy theo những thông tin thời thượng nhất thời.

Năm 1952, bộ *Great Books of the Western World* ra đời, đi kèm với *Syntopicon* – một công trình đồ sộ liệt kê và phân tích 102 "Ý niệm Lớn" (Great Ideas) xuyên suốt lịch sử tư tưởng nhân loại. Đây không chỉ là một bộ sách, mà là một nỗ lực sắp xếp lại tri thức loài người, tạo ra một "Cuộc hội thoại lớn" (The Great Conversation) giữa các tác giả vĩ đại qua nhiều thế kỷ.

Thế nào là "Sách Lớn"?

Không phải ngẫu nhiên một tác phẩm được đưa vào danh sách này. Các cuốn sách được chọn không dựa trên sự đa dạng văn hóa

hay sở thích cá nhân của biên tập viên, mà phải thỏa mãn các tiêu chí khắt khe:

1. Tính liên quan đương đại: Phải giải quyết các vấn đề mà con người hiện đại vẫn đang đối mặt.

2. Giá trị độc lại: Càng đọc càng thấy sâu, là nguồn tư liệu không cạn cho giáo dục khai phóng.

3. Tính kết nối: Phải là một phần của "Hội thoại Lớn", chứa đựng các cuộc tranh luận về 102 ý niệm cốt lõi (như Tự do, Công lý, Tình yêu, Thượng đế...).

Ban đầu, bộ sách gồm 54 tập với 443 tác phẩm. Đến năm 1990, phiên bản thứ hai mở rộng lên 60 tập, bổ sung nhiều tác phẩm quan trọng của thế kỷ 20.

Thích ứng bản địa và đương đại của Libero

Mặc dù khởi đầu vấp phải những phê bình về việc quá thiên lệch phương Tây, tình

thần cốt lõi của Great Books là dân chủ hóa tri thức tinh hoa. Adler tin rằng việc tiếp cận "những ý tưởng vĩ đại" là quyền lợi và sự cần thiết cho mọi công dân trong một xã hội tự do.

Ngày nay, mô hình Great Books đã lan tỏa và biến đổi linh hoạt tại các đại học hàng đầu thế giới: **St. John's College** kết nối giáo dục cổ điển với các ngành hiện đại như AI và Khoa học dữ liệu. **Đại học Columbia** mở rộng chương trình "Cốt lõi Toàn cầu" (Global Core). **Đại học Notre Dame** gắn việc đọc sách với phụng sự xã hội. Danh sách này dài không kể xiết.

Riêng tại Việt Nam, từ năm 2022, **Viện Phát triển Giáo dục Khai phóng Libero** (nay là Libero Education) kế thừa tinh thần này nhưng với một sự tiếp biến văn hóa sâu sắc. Chương trình giáo dục khai phóng dựa trên Great Books không chỉ dừng lại ở việc đọc

Plato, Aristotle, Rousseau, Kant, hay Marx mà còn trân trọng đặt vào đó những tư tưởng phương Đông của **Khổng Tử, Lão Tử, Thích Nhất Hạnh**, hay các nhà cải cách Á Đông như **Fukuzawa Yukichi, Shibusawa Eiichi**. Đó là một mô hình kết hợp giữa việc bảo tồn cốt lõi đối thoại của phương Tây, đồng thời mở rộng biên độ sang minh triết phương Đông để suy tư và tham gia giải quyết các vấn đề thực tế của người Việt.

Bạn đọc có thể tham khảo danh mục sách kinh điển tại website của Libero Education để lựa chọn cho việc đọc hằng ngày của mình:

<https://libero.edu.vn/greatbooks/>

ĐỌC SÁCH GIẤY HAY SÁCH ĐIỆN TỬ TỐT HƠN?

Đã từ lâu có nhiều người phỏng đoán sách giấy sẽ đến hồi cáo chung vì sách điện tử ra đời có quá nhiều ưu việt: vừa rẻ, vừa tiết kiệm giấy, dễ mua bán, dễ chuyển giao. Nhưng kể cả ở phương Tây thì điều này vẫn chưa thành hiện thực sau gần hai thập kỉ đánh dấu sự xuất hiện của máy đọc sách Kindle (Amazon).

Tôi có cảm giác là phần lớn người đọc ở Việt Nam sẽ vẫn chọn sách giấy để đọc thay vì sách điện tử. Lí do là đọc giấy mang lại “trải nghiệm” tốt, đỡ mỏi mắt và đọc nhanh hơn. Tôi thì nghĩ có lẽ chủ yếu là do thói quen, mà thói quen thì khó bỏ.

Sách điện tử Kindle của Amazon đọc rất thuận mắt (đáng tiếc là không có màu nếu

đọc trên các máy đọc ebook), không mới. Mua sách mới cũng dễ dàng hơn, chỉ cần một cái nhấn chuột là sách về đến nơi. Chưa kể, gần như sách gì cũng có. **Máy đọc sách lại có các công cụ tìm kiếm thật nhanh, có công cụ đánh dấu trang và ghi chú cho các nội dung quan trọng.** Về sự thuận tiện thì nhất. Ngoài nền tảng Kindle, cũng có nhiều hãng làm thiết bị đọc sách ra đời, đáp ứng nhu cầu của bạn đọc như Bibox, Kobo... Chúng đều có thể mang đến trải nghiệm gần như sách giấy.

*Hình 2: Máy đọc sách Kindle
- Thư viện trong lòng bàn tay*

Nếu bạn sử dụng iPad hoặc một máy tính bảng khác và cài đặt app đọc sách hoặc tạp chí sẽ đẹp hơn, nhưng do màn hình không có công nghệ mực điện tử nên đọc sẽ nhanh mỏi mắt hơn. Cũng do các thiết bị này được thiết kế không chuyên cho đọc sách, và dùng đa mục đích, nên tiềm ẩn nguy cơ mất tập trung. Có thể đang đọc sách, bạn thấy nội dung sách liên kết đến một video trên YouTube, nhấn vào và mất luôn mạch đọc sách.

Các trang bán sách nước ngoài tuy rất tiện nhưng lại rất ít sách tiếng Việt. Bạn sẽ phải lựa chọn một kho ebook tiếng Việt để đọc. Nền tảng Waka cho phép bạn đọc theo lối đăng kí vài chục nghìn mỗi tháng. Các nhà xuất bản (Trẻ, Tri thức ...) đều có nền tảng sách điện tử riêng. Hiện nay một số nền tảng sách số nội địa còn cung cấp sách

nói (audio books) rất tiện lợi cho việc nghe đọc sách trên đường đi, trên tàu điện hay xe bus.

Hình 3: Trang Waka.vn cung cấp hàng nghìn sách điện tử, tóm tắt sách và sách nói

Sách ebook có ưu điểm là tiện lợi hơn, rẻ hơn, và nhanh hơn. Nó cũng phù hợp với xu thế mới về chuyển đổi số trong thế giới hiện đại. Nhưng sách giấy sẽ vẫn

mang lại cho một lực lượng bạn đọc không nhỏ vốn đề cao yếu tố trải nghiệm, cảm xúc hít hà mùi ngai ngái của cuốn sách mới ra lò, hay mân mê trên những trang sách ố vàng đầy kỉ niệm.

Câu hỏi phụ theo một: AI có thay tôi đọc sách được không?

Nếu bạn muốn lấy thông tin, hãy dùng AI. Nếu bạn muốn đọc sách, hãy tự đọc lấy. Trải nghiệm là thứ bạn phải tự kinh qua và nghiệm lấy (thế cho nên mới gọi là “trải nghiệm”). Cho nên nếu bạn “giao việc đọc sách” cho AI, bạn hãy chuẩn bị tinh thần cho một tình huống thu về một cái đầu rỗng, và có thể chứa cả các thông tin sai lệch.

Tất nhiên, AI có thể rất hữu ích nếu bạn dùng nó hợp lí:

(1) Tìm kiếm các thông tin xung quanh về cuốn sách: tác giả, tác phẩm, bối cảnh, tầm ảnh hưởng.

(2) Tóm tắt sơ bộ nội dung sách.

(3) Trợ giúp nghiên cứu sâu từng thuật ngữ, từng quan điểm, đối sánh, tìm mối liên hệ, phân tích, tổng hợp, phản biện ban đầu nội dung cuốn sách.

Hãy dùng AI thật thông minh, và có trách nhiệm. Và đừng đánh mất cơ hội để tự trải nghiệm cuốn sách của chính mình.

THẾ NÀO LÀ ĐỌC XONG MỘT CUỐN SÁCH?

Việc nói “đọc xong một cuốn sách” có thể mang nhiều hàm nghĩa khác nhau. Có thể “Tôi vừa lướt qua cái mục lục chi tiết của cuốn sách”, hoặc “Tôi vừa đọc từ đầu đến cuối cuốn sách”, hoặc “Tôi vừa đọc lần thứ 10 cuốn sách này”. Tất cả đều là “đọc xong một cuốn sách”. Như vậy, có nhiều mức độ đọc sách khác nhau. Với mỗi cuốn sách, bạn định đọc nó ở mức độ nào? Bạn toàn quyền với một “định nghĩa hoàn thành” đối với việc đọc một cuốn sách.

Khoảng mười mấy năm trước tôi đọc *“Khởi thuật”* của Guy Kawasaki, thấy sách viết hay và viết khéo nên làm một lèo chừng hơn hai tiếng là xong hết, không bỏ chữ nào. Mười năm trước tôi đọc lại khi cùng anh em cộng sự thành lập một tổ

chức phi lợi nhuận, vẫn thấy mới quá. Bảy năm trước, khi một dự án thất bại, tôi lại mang sách ra đọc, vẫn thấy nhiều thứ lúc bấy giờ mới vỡ ra được. Lần đọc tiếp theo, tôi mang ra đọc lại và phải thốt lên với anh bạn thân *“Cái quy tắc 10/20/30 cực kì vĩ đại, càng ngày càng thấy nó vĩ đại!”*. Tính ra, tôi “đọc” cuốn *“Khởi thuật”* này mất tám năm có dư. Việc này đã được tôi viết trong sách *“Được việc”*, xuất bản lần đầu năm 2019.

Xin kết thúc phần này với trích dẫn nguyên văn một đoạn dưới đây.

“Nhà triết học Francis Bacon có nhận xét: Có loại sách chỉ để ném nắp đôi chút, có loại thì nuốt chửng, còn một số thì phải nhai ngấu nghiến.

Mortimer Adler, tác giả cuốn sách rất kinh điển về cách đọc sách *“How to read a book”* cung cấp cho ta phương thức để khi nào thì “ném nắp”, khi nào thì “nuốt

chứng”, khi nào thì phải “nhai ngấu nghiến”. Ông phân loại việc đọc ra bốn mức độ: Sơ cấp, Kiểm soát, Phân tích, rồi đến Đồng chủ đề.

Đọc sơ cấp là trình độ đọc của học sinh tiểu học, tức là đọc và hiểu được văn bản đã. Mức độ “Kiểm soát” là khi người đọc đã thêm tham số thời gian vào để đọc, cho nhanh hơn, chúng ta cố gắng thu được càng nhiều thông tin trong thời gian ít nhất có thể. Có thể gọi cấp độ này là đọc lướt có hệ thống. Bạn sẽ lướt qua trang sách, dừng ở những tiêu đề, mục lục, các từ khóa chính, các biểu đồ để trả lời các câu hỏi cơ bản nhất về nội dung của cuốn sách.

Ở mức độ “Phân tích”, bạn sẽ đọc kỹ lưỡng văn bản hơn. Ở mức độ này, bạn sẽ không còn giữ được tham số thời gian nữa, mà phải đào sâu vào nội dung của cuốn sách, suy nghĩ về các luận điểm, liên kết

với kiến thức mà bạn biết và “trao đổi với tác giả”. Theo cách ví von của Bacon thì bạn phải tiêu hóa cuốn sách.

Còn cấp độ đọc cao nhất là đọc “Đồng chủ đề” là cách giúp bạn cùng một lúc tiếp cận nhiều tài liệu khác nhau về cùng một chủ đề để đối chiếu, so sánh, phản biện, tổng hợp các nội dung quan trọng.

Nếu đọc chỉ để nắm thông tin hoặc giải trí, bạn chỉ cần vận dụng đến cấp độ thứ hai. Nếu muốn đào sâu suy nghĩ, học tập và nghiên cứu thật kỹ, bạn sẽ phải vận dụng các mức độ cao hơn. Nắm vững được các yêu cầu đối với việc đọc, mục đích việc đọc, và vận dụng các mức độ khác nhau kể trên, ta có thể có được cách đọc hiệu quả.”

LÀM THẾ NÀO ĐỂ TẠO ĐƯỢC THÓI QUEN ĐỌC SÁCH?

Không có gì đảm bảo chắc chắn bạn sẽ có thói quen đọc sách tốt sau một thời gian ngắn. Nhưng chúng ta có thể học từ môn tâm lí học hành vi để hỗ trợ việc hình thành thói quen quan trọng này.

Tác giả Charles Duhigg, trong cuốn sách *"Sức mạnh của thói quen"*, mô tả cơ chế hình thành thói quen như sau: Bước đầu bạn cần có một dấu hiệu *Gợi ý*, một chuỗi *Hành động lặp đi lặp lại*, và *Phần thưởng* tức thì để củng cố chu kì hành động lặp lại này.

Ví dụ, để hình thành thói quen đọc sách buổi trưa, bạn có thể đặt báo thức trên điện thoại vào một thời điểm một giờ cố định trong ngày (ví dụ: 12:45 lúc vừa ăn trưa xong), trên đó ghi *"Đầu tư đọc sách 10 phút"*.

Giả sử lúc đó bạn có sẵn sách trong ba lô, có thể dừng các việc khác để đọc sách. Bạn lấy sách ra và đọc tối thiểu 10 phút. Mỗi khi đọc xong 10 phút, bạn tự viết ra một điều thích thú nhất của 10 phút vừa qua như là một phần thưởng. Cứ lặp đi lặp lại như thế chừng hai tháng, khả năng cao là bạn sẽ có thói quen đọc sách hằng ngày.

Hình 4: Vòng lặp thói quen

Nếu thấy phần thưởng như trên chưa đủ hấp dẫn, bạn có thể đổi sang phần thưởng hấp dẫn hơn. Bạn sẽ cố gắng liên

kết dấu hiệu kích hoạt (ví dụ, lời nhắc từ điện thoại “*Đầu tư đọc sách 10 phút*”) với phần thưởng (tri thức mới) để thói quen dễ hình thành hơn. Mỗi lần thay đổi trong cơ cấu phần thưởng, hoặc dấu hiệu kích hoạt, tức là bạn đang cố gắng thử nghiệm xem cách nào hiệu quả với mình, cho tới khi thành công.

Tin không vui là thói quen đôi khi được hình thành khá chậm. Phải mất từ khoảng 12-254 ngày, trung bình vào khoảng 66 ngày, chúng ta mới có thể hình thành được một thói quen mới². Do đó, việc hình thành thói quen cần một nỗ lực lớn của bản thân, thậm chí cần sự trợ giúp từ người khác.

² Lally, P., Van Jaarsveld, C. H., Potts, H. W., & Wardle, J. (2010). How are habits formed: Modelling habit formation in the real world. *European journal of social psychology*, 40(6), 998-1009.

Để hình thành một thói quen mới, các chuyên gia về thói quen khuyên là chúng ta cần làm cho nó dễ xảy ra hơn một chút. Trong thời gian hình thành thói quen, bạn hãy chọn loại sách dễ đọc hơn một chút, chọn thể loại đọc ưa thích, và không đặt mục tiêu quá cao. Có thể bạn chưa nên kì vọng đặt mục tiêu đọc được bao nhiêu cuốn trong bao nhiêu ngày mà hãy bắt đầu mục tiêu thật đơn giản là ngày nào cũng đọc không ít hơn 5 phút hoặc đơn giản là hai trang mỗi lần đọc.

Có một cách khác, là hãy cùng nhau hình thành thói quen đọc sách. Hãy rủ 2, 3 người bạn lập một nhóm, sẽ dễ dàng hơn cho việc hình thành thói quen đọc sách. Đôi khi việc tham gia một thử thách trên mạng xã hội kiểu như “đọc sách trong 21 ngày

liên tiếp” cũng giúp bạn duy trì được động lực đọc sách.

James Clear, một chuyên gia về thói quen khác, viết trong sách *“Atomic Habits”*³ (Những thói quen hạt nhân) rằng, để có thành tích cao, điều người ta nên chú ý là hệ thống tạo ra thành tích đó chứ đừng quá chú ý tới thành quả. Thành quả sẽ đến khi bạn có hệ thống tốt. “Nếu bạn là một nhạc công, mục tiêu của bạn là chơi một bản nhạc mới. Hệ thống của bạn là mức độ thường xuyên luyện tập, kết hợp với cách thức bạn chia nhỏ và xử lý từng chỗ khó, cùng với phương pháp nhận phản hồi từ người hướng dẫn”. Hệ thống của một người đọc là gì? Nó có thể là tần suất bạn đọc

³ Tựa sách tiếng Việt “*Thay đổi tích cực hiệu quả bất ngờ*”, NXB Thế giới, 2021.

sách, cách bạn phân loại tiếp cận với từng thể loại sách, tốc độ đọc sách, mức độ nông sâu khi đọc sách, và cách thức tương tác với sách cùng với các bạn đọc khác. Như vậy, việc bắt đầu hình thành thói quen đọc sách, sau đó là các phương diện khác của đọc sách, dần dần bạn sẽ hình thành một “hệ thống đọc sách” của mình. Có được “hệ thống” tốt, sẽ có kết quả tốt. James Clear cũng gợi ý, bạn nên gắn các dấu hiệu gợi ý vào hai yếu tố hiệu quả nhất là “thời gian” và “địa điểm”. Ví dụ, bạn có thể xác định là luôn “đọc sách” vào lúc 11:45 ở bàn làm việc tại công ty”. Bạn cũng có thể gắn những thói quen mới với những thói quen sẵn có để dễ hình thành một chuỗi việc làm có tính chất tự động hóa. Giả sử bạn hay đi ăn trưa với đồng nghiệp ở công ty và trở về văn phòng ngay, thì bạn có thể thiết lập

chuỗi hành động: ăn trưa lúc 12:00, và đọc sách tại chỗ làm việc lúc 12:45.

Vậy là lĩnh vực tâm lí học hành vi đã mang lại nhiều gợi ý cho chúng ta thiết lập thói quen hiệu quả hơn. Tuy thế, thói quen sau khi được hình thành có thể cũng sẽ mất đi nếu bạn không duy trì nó. Tôi quan sát thấy, nhiều người vượt qua thử thách 3 tháng đọc sách liên tục, xong rồi cũng quên luôn việc đọc sách trong những tháng về sau. Để duy trì thói quen đọc sách liên tục, có thể bạn cũng cần đầu tư thêm cho sự hiện diện của sách ở nhà, ở chỗ làm việc, và trong ba lô của mình. Bên cạnh đó, bạn cũng có thể gia nhập một câu lạc bộ đọc sách hoặc tham gia cộng đồng Goodreads.com, đặt những mục tiêu thách thức (ví dụ: đọc mỗi năm 50 cuốn sách). Công cụ thống kê trên Goodreads sẽ nhắc

nhờ bạn khi nhớ đâu quên mất việc đọc trong 1,2 tuần. Hoặc những tin tức cập nhật từ những bạn đọc khác trong cộng đồng bạn đọc trên toàn cầu cũng giúp bạn “thức tỉnh” để quay trở lại với thói quen đọc sách.

Việc hình thành thói quen với người này thì dễ, với người khác có thể hơi vất vả hơn, nhưng bù lại lợi ích của nó thì rất to lớn. Bạn sẽ cảm thấy không mất sức khi đọc sách, không cảm thấy phải “gồng mình” để cố đọc sách nữa. Hệ quả là lượng sách bạn đọc được thường là rất đáng kể. Nếu mỗi ngày bạn đọc được 30 trang (tốn chừng 15-20 phút), chỉ 10 ngày bạn đã đọc xong một cuốn sách vừa vừa. Trong suốt một năm như thế, bạn sẽ đọc được 30 cuốn sách rất nhẹ nhàng.

LÀM THẾ NÀO ĐỂ ĐỌC ĐƯỢC NHIỀU HƠN?

Câu trả lời là nằm ở các ý tưởng sau đây: có một thói quen đọc sách (như phần trước đã trình bày), sách để đọc phải sẵn, đọc bất cứ khi nào có điều kiện, luyện cách để đọc nhanh hơn, đọc nhiều cuốn cùng chủ đề, và đọc có kế hoạch.

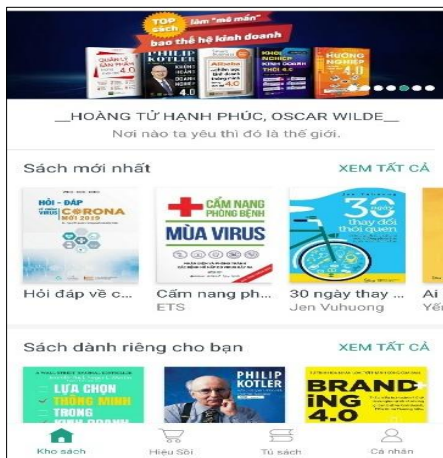
Một: Sách phải sẵn

Nếu bạn có điều kiện, hãy tổ chức một thư viện tại gia. Lựa chọn những thể loại yêu thích, chọn những tác giả yêu thích, chọn những cuốn quan trọng muốn đọc và xếp gọn gàng có tổ chức. Đừng để giá sách ở chỗ khó tiếp cận quá (ở trong cùng của tầng sáu trên một căn nhà không có thang máy chẳng hạn). Sách sẵn ở đó, bạn nhìn

thấy hằng ngày, bạn sẽ luôn ở tư thế sẵn sàng đọc.

Nếu bạn không có điều kiện để mua nhiều sách giấy, có thể chọn bổ sung lượng sách đáng kể bằng cách khác.

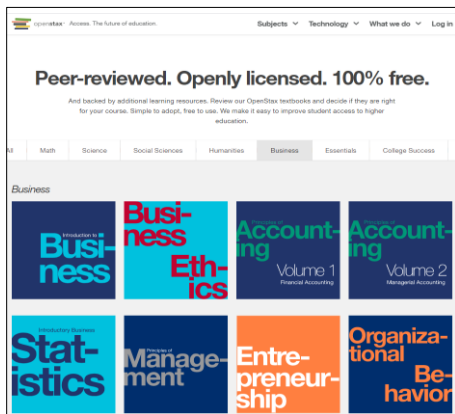
Bạn có thể đăng kí đọc sách trên một nền tảng đọc sách trực tuyến, như Waka chẳng hạn. Mỗi năm tốn vài trăm nghìn, nhưng bạn có ngay hàng trăm nghìn cuốn sách, thích lúc nào đọc lúc ấy, trên mọi thiết bị: máy tính, iPad, smartphone...

Hình 5: Giao diện Waka trên điện thoại. Có cả sách nói để bạn nghe trên đường thay vì đọc.

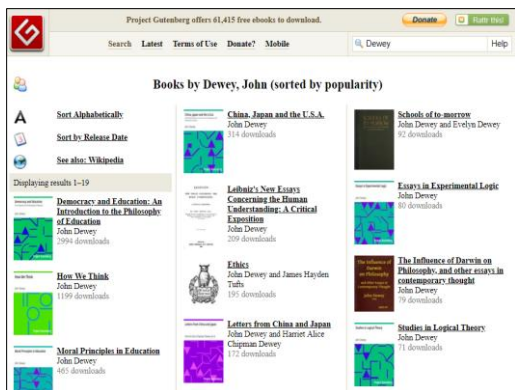
Trên mạng cũng có nhiều nguồn sách miễn phí, rất nhiều sách hay, gồm nhiều thể loại từ văn học kinh điển, tới các sách giáo trình dưới dạng sách mở rất giàu thông tin và cập nhật. Hãy đánh dấu từng nguồn phù hợp với nhu cầu của bạn, hoặc tải về lưu lại một chỗ để tiện bề truy xuất.

Hãy đặc biệt chú ý đến các tài nguyên giáo dục mở (OER). Đây là các định dạng tài liệu phục vụ mục đích học tập – nghiên cứu thường là miễn phí và có chất lượng cao. Ví dụ trang OpenStax.org do Đại học RICE của Hoa Kỳ cung cấp miễn phí cả trăm giáo trình bậc đại học có nội dung rất cập nhật và chất lượng cao.

Hình 6: OpenStax, một trong những trang web cung cấp sách mở có giá trị nhất trên Internet

Nếu bạn là fan ruột của sách giấy, thì hãy ra ngoài hiệu sách cũ, hiệu sách giảm giá, hội chợ sách, chợ phiên sách cũ, để ý các thư viện thanh lí sách cũ ... Chịu khó tha về. Chưa đọc ngay được cũng hãy cứ tha về những quyển ưa thích, hoặc những quyển quan trọng, hoặc những quyển được khuyên đọc.

Hình 7: Gutenberg.org cung cấp nhiều sách điện tử miễn phí, chất lượng. Bạn dễ dàng tìm được những tác phẩm kinh điển ở đây

Tiết kiệm hơn nữa là đến thư viện công cộng hoặc trường học để mượn, có thể hơi bất tiện tí chút nhưng mà tiết kiệm và nhiều sách. Bạn cũng có thể đề nghị sếp của mình lập một thư viện của công ty, hoặc mua tài khoản ebook cho cả công ty đọc. Dùng chung cũng là cách để tiết kiệm, và cũng tăng khí thế đọc sách.

Việc trong nhà sẵn tủ sách, ba lô sẵn một hai cuốn, Kindle, iPad sẵn ebook là cực kì quan trọng. Nó giống như tạo dựng cơ sở hạ tầng cho việc đọc vậy. Có nó rồi thì xe pháo mới băng băng được. Không sẵn sách, đọc sách kiểu gì?

Hai: Đọc sách ở mọi nơi mọi lúc

Một số người thích đọc trước khi đi ngủ, đọc 20 phút, tối thiểu cũng được chục trang. Nếu vậy, hãy trang bị cho mình sách đọc trong phòng ngủ, và đèn ngủ vừa đủ để đọc.

Một số người thích đọc lúc sáng sớm, đọc chừng 15 phút ngay sau khi vệ sinh cá nhân. Có thể bạn sẽ thích đặt sẵn sách chỗ thoải mái nhất để vừa đọc sách vừa uống cafe sáng.

Một số người thích đọc sách ở công ty lúc sáng sớm khi chưa vào giờ làm việc, hoặc trước khi ra về. Vậy hãy để sách ở bàn làm việc, đặt vào lịch làm việc để luôn nhớ thực hiện việc này “như một công việc”.

Đã từng có thời gian tôi rất thích đọc lúc nghỉ trưa. Buổi trưa tôi không ngủ, do đó có thể tận dụng 30-45 phút để đọc sách hoặc tạp chí. Thói quen này thường giúp tôi cập nhật được rất nhiều thông tin một cách đều đặn.

Nếu mỗi ngày bạn phân bổ một cách hợp lý, ưu tiên việc đọc, thì có thể dành ra khoảng 30 phút đọc sách không mấy khó

khăn, có thể đọc được năm chục trang. Mỗi tuần đọc xong một cuốn vừa vừa.

Đây là chưa kể sẽ có những lúc bạn có chút thời gian rảnh trên xe bus, lúc ở sân bay, ngồi chờ khách, hoặc lúc thư giãn sau khi nấu cơm xong chờ vợ tập gym về xoi cùng. Trong hầu hết các chuyến bay từ Hà Nội vào Sài Gòn, nhiều khi tôi đọc xong một hai cuốn sách mỏng, vì tổng thời gian cho việc chờ đợi và di chuyển lên đến năm sáu tiếng đồng hồ.

Hình 8: Đọc sách ở sân bay

Tôi đang tính với người đọc với tốc độ đọc bình thường. Với người đọc nhanh hơn, với cách tổ chức thời gian đọc thật hợp lý thì mỗi tuần có thể đọc được hai ba cuốn sách là bình thường.

Ba: Luyện cách đọc nhanh hơn

Đọc nhanh hơn thì trong thời gian ngắn hơn bạn sẽ thu được nhiều thông tin hơn. Tức đọc năng suất hơn. Nhưng làm thế nào đây? Bạn chờ một chút nhé, ta sẽ bàn ở phần kế tiếp “Làm sao để đọc được nhanh hơn?”

Bốn: Đọc nhiều cuốn cùng một chủ đề

Thực ra đây không phải là một kỹ thuật đọc nhanh. Nhưng như tôi quan sát thấy thì việc đọc này cũng giúp ta có khí thế để đọc nhiều hơn. Không phải nhờ vào tốc độ, mà là độ kích thích trí tò mò, đọc rộng hơn và tìm hiểu kỹ hơn về chủ đề đang đọc.

Kĩ thuật đọc nhiều cuốn cùng một chủ đề được tác giả Mortimer Adler gọi là “đọc liên văn bản đồng chủ đề”, hoặc “đọc so sánh”.

Ví dụ, nếu đọc “Lean Startup” (Khởi nghiệp tinh gọn), bạn có thể đọc cùng “Running Lean” (Vận hành tinh gọn), và “Startup Owner’s Handbook” (Bách khoa thư khởi nghiệp), “Business Model Generation” (Tạo lập mô hình kinh doanh). Bạn đọc lướt từng cuốn để nắm được đại ý, cấu trúc từng cuốn rồi lên kế hoạch đọc các phần trong cả bốn cuốn, không nhất thiết phải đọc tuần tự hết từng cuốn. Khi đọc đến một chủ điểm chính, ví dụ: “Business Canvas”, bạn có thể nhảy từ “Lean Startup” sang “Business Model Generation” với phần tương ứng (có thể dùng Index hoặc Mục lục để định vị địa điểm cần nhảy sang), rồi nhảy sang phần đó ở “Running Lean”...

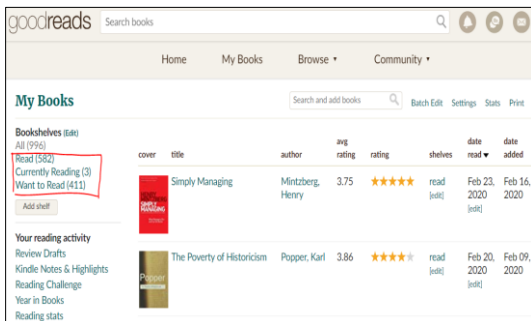
Bằng cách đó, bạn có thể thu gom lại các ý tưởng chính của những tác giả chính yếu trong cùng một chủ đề. Việc đọc kiểu này tiết kiệm một chút thời gian đọc sách, có thể giúp bạn đọc được nhiều hơn đáng kể.

Năm: Đọc có kế hoạch

Bạn thấy đấy, để thực hiện được việc đọc “liên văn bản”, cần phải có kế hoạch từ trước. Bạn làm việc gì cũng cần kế hoạch mới mong hiệu quả, tại sao lại không lập kế hoạch cho việc đọc? Nhưng không nhất thiết cứ đến lúc đọc so sánh thì mới cần kế hoạch. Việc đọc sách chuyên nghiệp nói chung cần một sự chuẩn bị đủ tốt.

Trang Goodreads gợi ý một cách lập kế hoạch đơn giản: **Hãy lập ba danh sách: Sách muốn đọc, Sách đang đọc và Sách đã đọc xong.** Sắp xếp thứ tự sách sẽ đọc trong danh sách “Sách muốn đọc”, đại ý tuần này sẽ đọc

những sách gì, tiếp theo là sách gì. Khi đọc cuốn nào thì đưa nó sang danh sách “Sách đang đọc” (nhớ đừng quá nhiều, gây đình trệ, lâu dần dẫn đến mất hứng vì đọc mãi không xong). Đọc xong cuốn nào, nghiệm thu xong thì cập nhật trạng thái sang “Sách đã đọc xong” kèm theo bình luận và đánh giá nhiều sao (*) cho cuốn sách. Cuối tuần/tháng tổng kết lại xem tình hình đọc có ổn không, cần cải thiện gì không. Bạn có thể tổ chức nhiều hơn một danh sách, tương ứng với những “giá sách” khác nhau. Rồi lần lượt xử lý theo nhu cầu đọc của bạn. Bạn cũng có thể đặt Thử thách đọc theo năm (Reading Challenge) để mỗi khi sách được cập nhật “Sách đã đọc xong” thì tiến độ hướng đến mục tiêu thử thách sẽ được cập nhật.

Hình 9: Lập danh sách và theo dõi việc đọc trên Goodreads.

Tôi nhận thấy kể từ khi có kế hoạch đọc, cộng với tham gia các Reading Challenge (thử thách đọc sách) trên Goodreads, thì việc đọc của mình cũng được duy trì đều đặn hơn, không bị trôi sụt như trước.

Một phương diện khác của kế hoạch là sự chuẩn bị về những lĩnh vực tri thức muốn tìm hiểu. Bạn muốn tìm hiểu nhiều hơn về tâm lí con người, cách con người hành xử, suy nghĩ và học tập, thế thì có thể

lên một danh sách những câu hỏi chủ chốt, những khái niệm chủ chốt (key knowledge areas), những cuốn sách chủ chốt về lĩnh vực này. Rồi cứ thế đối với những chủ đề khác. Sự chuẩn bị này sẽ giúp bạn không chỉ đọc rộng hơn, mà còn sâu hơn, và nuôi dưỡng liên tục sự tò mò của bản thân.

Hình 10: Tham gia Reading Challenge cùng bạn bè

Trên đây tôi trực tiếp trả lời câu hỏi *"Làm sao để đọc được nhiều hơn?"*. Nhưng

có nhiều người lại hỏi “nhiều là bao nhiêu?”.

Đọc bao nhiêu là đủ?

Hay hỏi khác đi: ta có cần phải nỗ lực để thành người đọc “thiên kinh vạn quyển” không? hay chỉ cần “50 cuốn 1 năm” giống như Bill Gates là nhiều rồi? Tôi nghĩ là câu hỏi này không thể đưa ra một đáp án bằng một con số. **Khi nào bạn thấy thỏa mãn thì sẽ đủ, khi nào chưa thỏa mãn nhu cầu đọc và trí tò mò của bản thân thì chưa đủ.**

Nhiều năm trước, tôi đem tặng anh bạn vong niên cuốn sách thuộc loại “rất ưng cái bụng”, cuốn *“Thế giới phẳng”* của Thomas Friedman. Anh bảo “Tớ cũng thích cuốn này”, nhưng mãi chả thấy đọc xong. Hóa ra anh đọc rất chậm, hôm nào đọc thì chỉ đôi ba chục trang là cùng. Sách tuy không khó nhưng vì anh bạn vốn có thói quen ngẫm

nghĩ về điều đọc được, nên cứ đọc được ý nào là miên man nghĩ, rồi ghi chú rất nhiều ra sách. Rồi lại hay hỏi đi hỏi lại ý kiến người này, người kia nghĩ thế nào. Thành ra đối với anh nhanh chậm không quan trọng nữa. Với anh bạn ấy, đọc cốt ở ngắm chứ không cần nhiều. Một năm một cuốn ấy thôi cũng là đủ. Đây là một phong cách đọc.

Nhưng tôi không nghĩ mọi người thích bắt chước anh bạn đáng mến của tôi. Bạn nên lưu ý đến số lượng một chút. Không có lượng, cũng không có chất.

Ngoài việc đọc thật sâu những thứ cần thiết cho chính công việc chuyên môn gần của mình, có thể ta cũng nên đọc rộng ra để tích lũy những thông tin mới ở những lĩnh vực khác. Ví dụ, lập trình viên ngoài đọc các sách về làm phần mềm, về công nghệ, có thể lại cần đọc thêm về sách tâm

lí học (biết đâu lại soi sáng về tâm lí con người, giúp cải thiện được một vài giao diện hay trải nghiệm người dùng – UI/UX), hoặc đọc thêm về sách kinh tế, xã hội (biết đâu lại nhìn ra những vấn đề mới, những nhu cầu mới, giúp hình thành ý tưởng cho một phần mềm trong tương lai). Khi đọc rộng hần ra như thế, chúng ta có điều kiện kết nối các lĩnh vực khác nhau vào công việc hằng ngày, đưa ra các giải pháp hay hơn nhờ hiểu biết liên ngành.

Ngoài công việc, có thể chúng ta cũng bận tâm tới những câu hỏi tới đời sống, tới cải thiện sự hạnh phúc của cá nhân hoặc cộng đồng. Khi đó, không ai ngăn cản một lập trình viên tìm đến những sách thiền, tâm linh, khoa học về hạnh phúc để nâng cao hiểu biết cũng như cải thiện chất lượng cuộc sống thông qua những cuốn sách hay.

Hình như cũng có người đọc ít nhưng hiểu nhiều (gọi là “ngộ tính cao”). Tôi có lẽ thuộc tuýp người chậm tiến (ngộ tính thấp), cho nên phải học nhiều hơn người khác, đọc nhiều hơn người khác, lại phải thường xuyên đọc đi đọc lại. Và tôi nghĩ cần phải tích lũy đều đặn thì mới có hiểu biết mới tốt hơn chứ không nên thụ động trông chờ vào giây phút đốn ngộ bất thành linh.

LÀM THẾ NÀO ĐỂ ĐỌC NHANH HƠN?

Bạn có đọc được câu này không?

B-n T-yên Ng^n Đ^c L&p

Phần lớn người trưởng thành đã biết đọc đều biết nó viết về “Bản Tuyên ngôn độc lập”. Như vậy là tâm lí của mắt của chúng ta, kết hợp với hiểu biết sẵn có trong đó thể giúp chúng ta nắm bắt được một câu nào đó mà không nhất thiết phải có đầy đủ thông tin. Cũng có nghĩa là bạn không nhất thiết phải đọc hết từng chữ một để nắm được hết ý của một câu.

Đọc từ nọ sang từ kia, dòng nọ nối dòng kia là một chiến lược không tốt cho tốc độ. Đây là một thói quen rất xấu và không thuận tự nhiên. Mắt bạn được sinh ra là để “chụp lại một trang sách”, hoặc chí ít là

chụp lại một khối chữ (như ví dụ bên trên) chứ không phải từng chữ cái một. Đọc từng chữ một khiến mắt vừa vất vả lại vừa khiến bạn đọc chậm đi trông thấy. Hãy cứ để mắt mình lướt nhanh qua các con chữ, rồi xa nữa là chụp theo khối. Nhưng bạn tự hỏi: Đọc thế làm sao nhớ được gì? Cứ tạm để việc ghi nhớ lại, ta sẽ bàn sau.

Có một thói quen ảnh hưởng đến tốc độ khác là chúng ta thường có thói quen đọc thành tiếng. Hoặc là đọc ra miệng hoặc đọc to trong đầu. Thói quen này cũng khiến chúng ta đọc từng từ một, làm giảm tốc độ đọc xuống. Cố gắng tập cách đọc bằng mắt, chụp lại hình ảnh thay vì vang thành tiếng, tốc độ sẽ được cải thiện.

Trong một số sách dạy đọc nhanh, bạn có thể được hướng dẫn đọc theo khối vài dòng hoặc vài chữ thay vì đọc theo dòng. Kỹ thuật này không phải ai cũng tập được

trong thời gian ngắn. Nhưng có một mẹo: bạn hãy chọn sách có cột ngắn thôi, giống như cách trình bày trong các tạp chí, bạn sẽ đọc được theo khối một cách tự nhiên và tăng tốc độ. Hoặc có thể chọn khổ sách nhỏ hơn, hoặc trên các thiết bị đọc điện tử, hãy cấu hình để hiển thị sách dạng cột nhỏ, bạn cũng có thể tăng tốc phần nào.

Hình 11: Hiển thị dạng cột trên trang đọc sách Waka

Bên cạnh đó, **việc cố hiểu cho thật kĩ rồi mới đọc tiếp cũng khiến chúng ta đọc chậm lại, thậm chí không thể hoàn thành được quyển sách như mong muốn.** Chúng ta đã nhắc tới ở phần trên, kể cả bạn có đọc đến lần thứ mười sẽ vẫn có chỗ bạn không hiểu hết cuốn sách. Đừng có tự làm khổ mình với mục tiêu “hiểu kĩ”. Não bộ của chúng ta hoạt động kiểu khác. Khi bạn đọc, dữ liệu được tạm thời lưu chuyển vào bộ nhớ tạm, nó lưu lại đó đã. Khi bạn dừng việc đọc, bạn liên kết các dữ liệu lại với nhau, lúc đó mới hiểu. Lướt nhanh vài trang, rồi gấp sách lại, bạn sẽ hiểu kĩ hơn. Không cần phải dò từng dòng một thì mới đảm bảo duy nhất cho sự thông hiểu.

Có một mẹo hữu ích là bạn có thể nhai kẹo khi đọc, dùng tay lướt nhanh qua trang giấy khi đọc. Nó sẽ giúp bạn vượt qua thói

quen xấu luôn lẽ mề, dừng lại một đoạn nào đó quá lâu. Gặp phải đoạn nào chưa hiểu, hãy viết xuống sổ hoặc đánh dấu trang lại rồi lại đọc tiếp.

Nhiều người cứ phải là tuần tự từ đầu đến cuối mới là đọc đúng cách. Thực ra nhiều cuốn sách được tổ chức gích giắc hơn chúng ta tưởng. Mỗi chương thường có độ độc lập nhất định. Nếu mỗi ngày chỉ đọc một chương sách, có thể ta đọc chương 2 có vấn đề ưa thích trước khi đọc chương 1. Thỉnh thoảng có thể để mình tự do một chút. Các mảnh ghép sẽ tạo thành bức tranh lớn đầy đủ ở phút cuối cùng. Đôi khi bạn có thể chỉ cần phải đọc một hai chương sách là cùng, vì phần còn lại có thể bạn đã đọc ở đâu đó rồi, hoặc đôi khi bạn thậm chí chỉ cần thu thông tin trong một hai chương là đủ.

Ở trên là tránh các sai lầm phổ biến khiến việc đọc của bạn chậm như rùa bò. Dưới đây là một số gợi ý khác để bạn tăng tốc độ lên.

1. Chọn sách vừa sức

Nếu bạn càng có nhiều từ vựng thì đọc càng nhanh do bạn đã nắm được cả hình lẫn nghĩa của nó. Do vậy, nếu bạn ưu tiên tốc độ thì hãy cứ chọn chủ đề quen thuộc và dễ tiếp thu. Không ngừng mở rộng phạm vi đọc để nắm bắt thêm từ vựng để bạn có thể tiếp cận ngày càng xa hơn, nhanh hơn. **Mở rộng sự hiểu biết, tự nhiên tốc độ đọc sách cũng từ từ tăng lên, mặc dù bạn không có kĩ thuật mới.**

2. Đọc lướt có kiểm soát

Nhiều người cầm sách xong là vào ngay chương Một, rồi cứ thế lật hết trang nọ đến

trang khác. Như thế không phải là hay. Một cuốn sách sẽ được tác giả cấu trúc theo một logic nhất định, với những cách triển khai có phong cách nhất định. Khi ta tìm được logic ấy là lúc sẽ biết được “xử lí” cuốn này như thế nào.

Hãy nhìn vào **cấu trúc cuốn sách** (lời nói đầu, lời cuối, cách phân chương, mục lục, index, đồ họa) để nắm sơ bộ. Tìm hiểu về tác giả để xem phong cách, bối cảnh, độ “nặng đô” của cuốn sách mình sắp đọc, như thế chàng trai sắp đến gặp đối tượng để tán tỉnh vậy!

Muốn vậy, sau khi nắm được sơ sơ cấu trúc, hãy tiến hành lướt thật nhanh các phần xương sống của cuốn sách: Tựa đề, Mục lục/Mục lục chi tiết, Index, Lời nói đầu/Tóm lược. Lướt qua những cái này,

bạn đã sơ sơ nắm được vài chục phần trăm thông tin chính của cuốn sách rồi.

Sau đó hãy đặt ra vài câu hỏi đáng quan tâm, viết câu hỏi chính ra giấy, đánh dấu vài từ khóa cần tìm hiểu (ghi trong Mục lục hoặc Index) rồi lật nhanh đến phần tương ứng, ta sẽ kiểm thêm chút thông tin nữa.

Sau đó lướt nhanh các trang sách. Chỉ trong thời gian ngắn, đến nửa thông tin chính thức của cuốn sách đã hiển hiện trong đầu bạn rồi. Đọc đến đâu ghi thông tin ra sổ đến đó.

Khi đọc trong thời gian hữu hạn, cốt lấy ý chính, đừng chú ý vào tiểu tiết. Những sách loại self-help (như bộ sách của Brian Tracy hoặc John Maxwell hoặc tương tự) thường viết cô đọng, dạng đề-thuyết. Sách khoa học chuẩn mực cũng thường đề thuyết, nên có thể chỉ cần đọc câu đề

(thường ở đầu đoạn), rồi lướt qua vài dữ kiện/biểu đồ, rồi ngó thêm câu chốt. Thế là nắm được đại ý của đoạn văn. Với kiểu đọc như thế thì có thể xoi tái một đoạn trong chớp mắt.

Các tiêu đề, từ nhấn mạnh, biểu đồ chính là những chỗ lưu giữ các ý chính. Hãy lướt thật nhanh những chỗ đó để có được thêm những từ khóa chính yếu. Trong một câu văn thường chỉ có vài từ khóa chính, bạn không cần phải đọc kĩ từng từ một để lấy được hết ý của một câu.

Khi trả lời xong các câu hỏi chính yếu, có thể tính là bạn đã nắm được đại ý của cuốn sách. Có thể dừng và đọc tiếp sau.

Cách đọc này, giáo sư Mortimer Adler gọi là **“Đọc lướt có kiểm soát”**. Kiểm soát ở đây là kiểm soát về mặt thời gian. Bạn cần phải nắm được ý chính trong khoảng thời

gian ngắn nhất. Bạn có thể dùng một đồng hồ đếm ngược để trợ giúp cho việc đọc kiểm soát này.

Sau đó, bạn có thể từ tốn hơn đọc từng chương sách quan tâm, từng chương một cho đến hết. Đây là cách đọc có chủ đích, vừa giúp bạn tăng tốc độ đọc sách, vừa giúp bạn hiểu ý chính dễ dàng hơn.

Hiện nay các trường học dạy kỹ thuật đọc **SQ3R**. Với kỹ thuật đọc lướt có kiểm soát, trình tự tóm tắt như sau:

- Bước 1: Tìm hiểu (**S**urvey) cuốn sách
- Bước 2: Đặt câu hỏi tò mò về cuốn sách (**Q**uestion)
- Bước 3: Đọc nhanh (**R**ead)
- Bước 4: Xem lại (**R**evue) các ý chính và bổ sung thông tin

- Bước 5: Ôn tập (Recite) – sau khi đọc xong, mang ghi chép về nội dung cuốn sách để xử lý tiếp (ôn thi, hoặc làm bài tập, hoặc sử dụng...)

3. Chú ý phần tóm tắt hoặc các dịch vụ tóm tắt sách

Nhiều cuốn sách phi hư cấu dạng hướng dẫn thường có tóm tắt sau mỗi chương. Bạn có thể nhìn vào đây để nắm được các ý chính kết hợp lướt nhanh các tiêu đề, bảng biểu trong cuốn sách thay vì đọc kỹ.

Xa hơn, bạn có thể quan tâm tới các bản tóm tắt sách trước khi thực sự đọc sâu một cuốn sách nào đó. Có rất nhiều sách có thể tóm lại theo tỉ lệ khoảng 1/15. Cuốn sách The Lean Startup dày chừng 300 trang giấy kích thước tiêu chuẩn, một người đọc quen tay có thể hoàn thành trong vòng 4-5 tiếng.

Bản tóm tắt, bán trên Amazon với giá bằng 1/10, và đọc xong trong vòng 15 phút tối đa.

Những sách có thể rút gọn kiểu The Lean Startup như đề cập bên trên không phải là hiếm. Hầu hết các loại sách phi hư cấu đều chỉ cung cấp một số ít ý tưởng chủ đạo. Và để hỗ trợ những ý tưởng đó là hàng loạt câu chuyện dông dài, phân tích chi tiết để chứng minh hoặc minh họa cho ý tưởng chính đó. Một cuốn kinh điển “Bò Tía” của Seth Godin có rất nhiều chuyện hay, nhưng nếu cần tóm ý chính trong 1 trang thì cũng làm được. Do vậy các bản tóm tắt có thể phát huy vai trò của mình đối với những người bận rộn. Bạn có thể tìm thấy nhiều bản tóm tắt có chất lượng trên một số trang web miễn phí hoặc dịch vụ tóm tắt có trả tiền. Hiện nay, AI cũng có thể trợ giúp chúng ta việc này.

Trên trang cung cấp sách ebook Waka.vn, bạn có thể tìm thấy nhiều bản tóm tắt sách tiếng Việt, nhưng số lượng vẫn còn hạn chế. Trên trang truyền thông văn hoá đọc Trạm Đọc, bạn cũng có thể thấy một số bản tóm tắt sách có chất lượng.

Tuy nhiên, ta chỉ thấy các bài dịch từ Blinkist chứ chưa có đầu tư làm “dịch vụ”. Có lẽ dịch vụ này sẽ dần phổ biến ở Việt Nam trong tương lai gần do nhu cầu đọc của người bận rộn đang tăng trưởng nhanh chóng.

Blinkist, nơi hứa với bạn là có thể dễ dàng đọc được 4 cuốn sách mỗi ngày, cung cấp hàng nghìn tóm tắt các sách bán chạy thuộc loại non-fiction, mỗi tháng thêm 30 cuốn mới. Lối viết nghiêm cẩn, có App để đọc trên smartphone/iPad. Rất nhiều sách mới được Blinkist cập nhật nhanh chóng.

Đây là một trong những công cụ trợ giúp chọn sách mà tôi ưa thích.

Trang FourMinuteBooks.com thì hứa là mỗi cuốn sách có thể thu tóm trong 4 phút (đọc hoặc nghe). Mỗi cuốn được gói gọn trong một trang. Có vài trăm cuốn được tóm lược, đủ dùng cho một năm.

Do tên miền ActionableBooks.com rất ấn tượng nên tôi vào đọc thử một trang tóm tắt một cuốn sách (chưa từng đọc) "*Why we work*" của Barry Schwartz, hết chưa đầy 3 phút. Đọc thêm cuốn sách quen thuộc "*The Innovators' Dilemma*", cũng chỉ mất hơn 2 phút. Nhưng ở đây có nhiều hơn một bản tóm tắt. Bản vừa kể ghi ra được vài ý tưởng quan trọng của cuốn sách, nhưng hơi cụt so với một cuốn sách tôi đã đọc vài lần. Thử lướt qua hai bản tóm tắt còn lại, tôi nhận thấy chúng lại cung cấp những ý chính khác, và

không trùng nhau. Đây cũng là tiêu chí của ActionableBooks: "Review with personality"; cho phép người tóm tắt "thể hiện" cá tính đôi chút, một dạng điểm sách có tóm tắt. Có trên 1.000 sách bán chạy trên ActionableBooks. Trang này có thể là chất liệu để chọn sách, có lẽ không phải là chỗ để lấy thông tin chính yếu của cuốn sách như bản "*The Lean Startup Summary*" tôi đã mua ở Amazon.

Trường phái tóm tắt có kỉ luật đòi hỏi người tóm tắt phải tiết chế cá tính để đảm bảo tóm ý của tác giả, đầy đủ và không bình luận. Một tóm tắt bản Shallows (bản dịch tiếng Việt: Trí tuệ giả tạo) nghiêm túc trên DeconstructingExcellence.com có độ dài 18 trang A5 cỡ chữ 12 đủ để bạn đọc kỹ trong vòng 10 phút. Mỗi chương được tóm lại trong hơn 1 trang với đầy đủ ý tứ quan trọng nhất. Rất may là có những trang

miễn phí như vậy để đọc những lúc bận rộn. Thực tế không phải lúc nào cũng kiếm được tóm tắt trên Amazon để mua.

Tôi nghĩ rằng, bạn đọc thông minh không nên trông đợi gì hơn một chút thông tin hữu ích ở các bản tóm tắt này. Những gì gọi là sáng khoái từ việc tiếp cận sự dí dỏm, hài hước hoặc văn phong đặc sắc sẽ không có chỗ trong các bản tóm tắt sách. Kể cả những case study mà đôi khi là đa nghĩa, đầy lớp lang, cũng không có dịp xuất hiện trong các bản tóm tắt. Có những khi, đọc đi đọc lại một cuốn sách, thì cái phần người ta tìm lại để đọc chỉ nhõn có cái case study ấy. **Đọc tóm tắt sách, là để lấy ý chính khi không muốn tự mình mất công thực hành đọc lướt có kiểm soát.**

LÀM SAO ĐỂ ĐỌC SÂU VÀ HIỂU KỸ CUỐN SÁCH?

Không giống như mục tiêu lấy thông tin khi đọc lướt. **Để đọc được thật sâu, ta phải đọc kỹ, đọc lại, suy nghĩ và đối chiếu với bên ngoài.** Chỉ ít là sau khi bạn đã đọc lướt có kiểm soát, bạn đọc lại một lần nữa thì thông tin thu được cũng đã khác, ngay cả khi bạn không áp dụng kỹ thuật nâng cao nào. Sẽ là lãng phí lớn nếu như đọc xong một cuốn sách quan trọng xong cất luôn không bao giờ sờ lên nữa. Mỗi lần đọc lại, nhất là sách tinh hoa, bạn lại có thể ngộ thêm nhiều điều mới mẻ. Phàm phải sách nào hay, và quan trọng, hãy đọc đi đọc lại. Đây là bí quyết đơn giản để hiểu cho thật kỹ.

Mortimer Adler hướng dẫn cách đọc sâu thực sự cuốn sách bằng việc thực hành cấp

độ đọc phân tích. **Đọc phân tích là một cách đọc tích cực và chủ động, bạn sẽ phải trả lời bốn câu hỏi cơ bản này sau khi đọc xong:**

- 1. Tổng quan cuốn sách này nói về điều gì?**
- 2. Những gì được đề cập chi tiết và đề cập như thế nào? (Các ý tưởng chính là gì?)**
- 3. Cuốn sách có đúng không, đúng một phần hay toàn bộ?**
- 4. Ý nghĩa của cuốn sách này là gì?**

Ở cấp độ này, bạn phải khôi phục lại được cấu trúc của cuốn sách, lập luận của tác giả, nắm bắt được các chi tiết, và thực hiện “trao đổi” với tác giả để thực sự nắm bắt được cuốn sách ở mức độ sâu sắc hơn.

Theo đó, tốt nhất là trước khi đọc cuốn đó, bạn phải biết loại sách đang đọc là sách

gì. Đọc xong, bạn cần trình bày sự thống nhất của toàn bộ nội dung cuốn sách trong một câu đơn hoặc một đoạn văn ngắn. Trình bày những phần chính của sách, và cách sắp xếp các phần theo thứ tự thống nhất thành một chỉnh thể. Phát hiện ra những vấn đề của tác giả. Tìm các từ quan trọng và qua đó đi đến thống nhất thuật ngữ với tác giả. Đánh dấu những câu quan trọng nhất trong một cuốn sách và tìm ra các nhận định ẩn chứa trong đó. Tìm ra các lập luận cơ bản trong một cuốn sách dựa trên mối liên hệ giữa các ý tưởng. Tìm ra các hướng giải quyết của tác giả. Bạn cần nói chắc chắn rằng “tôi hiểu” trước khi nói “tôi tán thành” hoặc “tôi phản đối” hay “tôi tạm thời chưa đưa ra nhận xét”. Khi bạn phản đối, hãy phản đối một cách hợp lí. Tôn trọng sự khác nhau giữa kiến thức và

quan điểm cá nhân bằng cách đưa ra những lí do giải thích cho đánh giá phê bình của bạn.

Đây là cấp độ đòi hỏi sự chú ý đến chi tiết, do vậy sẽ tốn thời gian. Chỉ những cuốn sách thực sự quan trọng cho công việc hoặc cho sự tò mò của bạn thì mới cần đầu tư lớn như thế.

Khi thực hành đọc sâu, bạn nên sử dụng các công cụ ghi chú thật hữu hiệu để lưu lại các chi tiết. Phần sau chúng ta sẽ trả lời câu hỏi “Làm sao để không quên nội dung của cuốn sách?” để tìm hiểu một số hướng dẫn ghi chú khi đọc sách để bạn có thể tổ chức thông tin một cách hợp lí, lưu trữ trong một kho thông tin cá nhân gọn gàng và sử dụng lâu dài về sau.

Trong quá trình tương tác với cuốn sách, có thể bạn sẽ cần đặt ra những câu hỏi phản

biện, hoặc liên kết với những kinh nghiệm mà bạn đã có sẵn trong người, hoặc liên hệ/đối chiếu với những nội dung từ các cuốn sách/bài báo khác. Hãy nêu rõ những chỗ đồng tình, chỗ phản đối, chỗ nghi vấn. Việc làm này kích hoạt quá trình *phản tư* (reflection) về nội dung của cuốn sách, giúp bạn củng cố hiểu biết của cuốn sách, và liên hệ với các thông tin khác, từ đó gia tăng hiểu biết của cá nhân. Trong các lớp học về quản trị hiện đại dành cho các nhà quản lí (như chương trình NeoManager hoặc NextGen Executives tại Trường Quản trị Hiếu Liêm⁴), tôi nhận thấy các nhà quản lí ghi nhận hoạt động đọc có phản tư thường là hoạt động giàu trải nghiệm, hỗ trợ rất nhiều cho việc tiếp thu kiến thức từ sách và mở rộng khả năng vận dụng vào thực tiễn. Nói như một

⁴ Nay là Trường Quản trị Libero thuộc Libero Education

anh bạn thân là một chủ doanh nghiệp cỡ vừa, đây là một hoạt động rất “ăn tiền”. Trong khung dưới đây là mẫu để bạn thực hiện thao tác phản tư này theo “quy trình”. Nếu mới làm, hãy tuân thủ nó; khi làm nhiều quen tay thì bạn có thể biến báo đi cho linh hoạt.

Ghi chép về cuốn sách [...]

Những điểm chính yếu trong tài liệu (tập trung vào ý tưởng, khái niệm thay vì từng dữ liệu đơn lẻ) là gì?

Mọi thứ có rõ ràng với bạn không? Còn điều gì khiến bạn cảm thấy khó hiểu? Có điều gì cần phải làm rõ thêm hoặc phản biện?

Điều gì là mới mẻ đối với bạn? Nó có khiến bạn thay đổi cách nghĩ về việc gì đó từ trước tới nay hay không?

Bạn sẽ tìm hiểu thêm về điều gì sau khi đọc xong? Có điều gì bạn muốn tranh luận với tác giả không? Có điều gì còn nghi vấn về tính đúng đắn hay hợp lí?

Mô tả ít nhất một mối liên hệ giữa những gì bạn đọc được và những gì bên ngoài: ...

Mô tả một ví dụ về trải nghiệm của bạn liên quan đến chủ đề vừa đọc:...

Nâng cấp lên đọc Đồng chủ đề

Khi bạn đã làm chủ phương pháp đọc phân tích từng cuốn sách, bạn có thể nâng cấp thêm một mức độ nữa cho việc đọc: Đọc phân tích cùng lúc nhiều cuốn sách cùng chủ đề - hay còn gọi là mức độ đọc sách Đồng chủ đề, mức độ đọc sách cao nhất theo Adler. Chú ý, đó không phải là việc đọc cộng dồn tuyến tính các cuốn sách, mà biết cách

đọc song song, vắt chéo cùng lúc để gia tăng hiệu quả việc đọc sách theo chiều sâu.

Một số gợi ý cơ bản cho cấp độ đọc này:

(1) Tìm hiểu và chọn lọc: Đừng đọc từ đầu đến cuối mọi cuốn sách. Hãy dùng kỹ năng đọc kiểm soát để tìm ra chính xác những chương, những đoạn văn liên quan đến chủ đề bạn đang tìm hiểu.

(2) Thiết lập hệ từ vựng: Mỗi tác giả dùng từ ngữ khác nhau, hãy lưu lại hệ từ vựng của từng tác giả, “phiên dịch” chéo sang nhau để đảm bảo thiết lập được ngôn ngữ chung cho việc đọc đồng chủ đề.

(3) Đặt câu hỏi chủ đạo: đây vẫn là mấu chốt; bạn muốn đào sâu vấn đề gì, và muốn xem các tác giả khác nhau đã phát triển câu trả lời như thế nào cho câu hỏi đó.

(4) Tìm ra điểm chạm: Tác giả nào đồng tình? Tác giả nào phản đối? Tại sao họ lại mâu thuẫn? Họ lập luận thế nào?

(5) Phân tích và thu hoạch: Bạn không đi tìm một "đáp án đúng" duy nhất từ một cuốn sách. Bạn tổng hợp các luồng ý kiến để hình thành quan điểm khách quan và đa chiều của riêng mình. Sản phẩm cuối cùng không phải là tóm tắt sách, mà là một sự hiểu biết mới về chủ đề, được chiếu sáng bởi góc nhìn từ nhiều phía.

Gợi ý cuối cùng, khi đọc sách bạn có thể cần phải đối chiếu ý hiểu của mình so với người khác bằng cách xem xét các bản tóm tắt và đánh giá sách hoặc nói chuyện với người cùng đọc cuốn sách đó. Bạn cũng có thể sử dụng các công cụ AI hiện đại (như Gemini Pro, Grok Expert...) để phê bình các thu hoạch hoặc nghi vấn của bạn. Làm như

vậy, bạn có thể **tránh được những chỗ hiểu còn sai sót hoặc nông cạn**. Đó cũng là cách củng cố lại những hiểu biết quan trọng nhất mà bạn rút ra được từ một cuốn sách quan trọng. Sẽ là lãng phí cơ hội nếu như đọc xong một cuốn thật hay, bạn lại hiểu sai hoặc hiểu nó ở mức bề mặt.

CÓ MỘT CÁCH HIỆU QUẢ DUY NHẤT ĐỂ ĐỌC TẤT CẢ CÁC LOẠI SÁCH TRÊN ĐỜI KHÔNG?

Vừa có vừa không. Như bạn thấy, cuốn sách này hướng dẫn bạn một cách tiếp cận chung nhất, và tôi tạm đặt nó tên là “Đọc sách Thông minh”.

Tuy nhiên với mỗi loại sách khác nhau, chúng ta lại có những cách tiếp cận hiệu quả khác nhau. Đọc sách thực hành khác với sách lí luận, đọc sách Văn học hư cấu khác với Khoa học tự nhiên. Thậm chí, với mỗi tác giả lớn, bạn sẽ thấy là có những cách thức tiếp cận đặc thù khi bạn đã nắm được “hệ thống” của từng tác giả đó. Lúc đó bạn sẽ tìm ra cách “tốt nhất” tùy từng thể loại và tác giả. Thậm chí, một cuốn sách phức tạp có thể tiếp cận theo nhiều cách

khác nhau (như việc đọc "*Nam hoa kinh*" của Trang Tử như một tác phẩm văn học sẽ khác với tiếp cận như một tác phẩm Triết học).

Dưới đây là những hướng dẫn, về cơ bản là dẫn theo Adler mà tôi thấy ta vẫn còn dùng được.

Sách thực hành nhằm hướng dẫn hành động hoặc dạy cách thực hiện một việc cụ thể, có thể dưới dạng sách quy tắc như sách nấu ăn hoặc sách về các nguyên tắc nền tảng cho quy tắc, chẳng hạn các tác phẩm lớn về đạo đức, chính trị và kinh tế. Khi đọc loại sách này, người đọc cần xác định mục tiêu mà tác giả mong muốn đạt được, nắm bắt các quy tắc, mệnh lệnh hoặc khuyến nghị hành động. Với sách thiên về nguyên tắc, phải suy ra quy tắc từ đó. Phê bình dựa trên sự khác biệt giữa sự thật thực hành và

lý thuyết: nếu đồng ý với mục đích đáng giá và phương tiện khả thi, thì buộc phải hành động theo đề xuất, nếu không sẽ cho thấy sự thiếu đồng thuận thực sự. Đồng thời, cần nhận diện yếu tố hùng biện hoặc tuyên truyền vốn có trong sách thực hành để bảo vệ bản thân. Ví dụ về thể loại này có những sách từ cổ đại như *"Binh pháp"* của Tôn Tử, tới cách sách hiện đại như *"Triết lý Kyocera"* của Inamori Kazuo, hay *"Phép lạ của tỉnh thức"* của Thích Nhất Hạnh (tiếp cận như một hướng dẫn nhỏ về thiền chánh niệm). Phần lớn sách tự lực (self-help) đều là sách thực hành.

Sách văn học hư cấu (hay tưởng tượng), bao gồm *truyện*, *kịch* và *thơ*, thường tập trung truyền đạt trải nghiệm để thưởng thức, hấp dẫn trí tưởng tượng thay vì kiến thức. Nên tránh chống lại tác động của tác

phẩm, không tìm kiếm thuật ngữ logic hay phê bình theo tiêu chuẩn xác thực của sách kiến thức—chân lý ở đây là tính xác thực nội tại hoặc hợp lý của câu chuyện. Quy trình đọc bao gồm phân loại tác phẩm, nắm bắt sự thống nhất qua cốt truyện ngắn gọn, khám phá cấu trúc phần (khởi đầu, cao trào, hậu quả), làm quen với nhân vật, suy nghĩ, hành động và thế giới tưởng tượng qua cái nhìn đồng cảm, theo dõi diễn biến cốt truyện. Đó là với thể loại truyện, tiểu thuyết. Phê bình chỉ thực hiện sau khi hoàn toàn cảm thụ, tập trung vào vẻ đẹp thẩm mỹ qua sự thích thú. Cụ thể, đọc truyện nhanh và đắm chìm hoàn toàn lý tưởng một mạch để sống trong thế giới nhân vật, đọc kịch bằng cách tưởng tượng trên sân khấu, và đọc thơ trữ tình thành tiếng để cảm nhận nhịp điệu vần điệu. Chú ý, đừng lẫn giữa hiện thực

trong văn học với hiện thực trần trụi trong đời sống – hai thứ đó có thể không phải là một. Các sách văn học có rất nhiều cách đọc, cũng tương ứng với rất nhiều cách trải nghiệm hết sức cá nhân, gần như không có giới hạn. Có lẽ đó cũng là điều hay nhất của văn chương.

Ví dụ về sách loại này có thể kể đến các tác phẩm kịch của Shakespeare, *“Faust”* của Goethe, *“Truyện Kiều”* của Nguyễn Du, tập thơ *“Ngựa biển”* của Hoàng Hưng.

Sách lịch sử sử dụng văn phong tường thuật gần với tiểu thuyết hơn khoa học, đòi hỏi đọc nhiều tài liệu về cùng sự kiện hoặc thời kỳ để vượt qua quan điểm chủ quan, không chỉ học sự kiện quá khứ mà còn tính phổ quát của hành vi con người qua các thời đại đặc biệt hiện tại. Nếu được, hãy đọc nhiều hơn một tài liệu lịch sử về cùng một

sự kiện hoặc thời kỳ (vì mỗi lịch sử đều phải được viết từ một quan điểm nào đó). Luôn xem xét sử liệu trước khi tiến hành xử lý lập luận bên trong. Đọc lịch sử không chỉ để biết điều gì đã xảy ra trong quá khứ, mà còn để học hỏi về cách con người hành động trong các thời đại và địa điểm khác nhau. Cần phân biệt với các sách nghiên cứu lịch sử, nó lại thuộc phạm vi của Khoa học xã hội được đề cập tới ở phần dưới. Ví dụ sách loại này có thể kể đến *"Sử ký"* của Tư Mã Thiên, *"Lịch sử Việt Nam"* của Lê Thành Khôi. Chú ý đừng nhầm lẫn giữa tác phẩm lịch sử với tiểu thuyết lịch sử. Một tiểu thuyết lịch sử (như *"Hồ Quý Ly"* của Nguyễn Xuân Khánh, hoặc *"Anh hùng xạ điêu"* của Kim Dung) có thể chứa dữ liệu lịch sử, đặt trong một bối cảnh lịch sử, nhưng lại là tác

phẩm hư cấu bao gồm cả nhân vật, sự kiện, các câu truyện và cả ý nghĩa.

Sách khoa học và toán học bao gồm tác phẩm kinh điển và phổ biến khoa học. Nên đọc kinh điển để hiểu lịch sử triết học khoa học. Với thể loại này, tập trung xác định vấn đề và bối cảnh. Toán học là một loại ngôn ngữ riêng. Nếu đọc các tác phẩm khoa học có phần Toán, có thể bỏ qua phần toán để chú ý mệnh đề, định lý, bổ đề, hệ quả và chú giải thảo luận. Khoa học sử dụng quy nạp dựa trên quan sát, nếu phần bằng chứng trong sách không rõ ràng, bạn có thể cần tự mình tìm kiếm kinh nghiệm đặc biệt (như xem trình diễn thí nghiệm hoặc quan sát mẫu vật) để hiểu lập luận quy nạp của nhà khoa học. Ví dụ về sách loại này có thể kể đến *"Nguồn gốc các loài"* của Darwin, *"Cơ sở của hình học"* của Euclid.

Sách triết học trả lời câu hỏi cơ bản về tồn tại, thay đổi, tri thức, đạo đức, chính trị thông qua phương thức tư duy suy ngẫm kinh nghiệm phổ quát con người (tư biện) mà không cần nghiên cứu thực nghiệm. Hãy tìm câu hỏi tác phẩm nhằm đến, phát hiện nguyên tắc, giả định ngầm ẩn. Chú ý thuật ngữ cơ bản và nguyên tắc ban đầu hiển nhiên; người đọc phải tự phán đoán câu trả lời. Sách triết rất đa dạng, có thể được thể hiện dưới dạng đối thoại, đọc như kịch, như các đối thoại của Plato (*"Cộng hòa", "Meno", "Phaedo", "Theaetetus"...*). Nhưng nó cũng có khi được thể hiện như một dạng nhật kí triết học (như *"Suy tưởng"* của Aurelius) hoặc như một dạng "kinh" (như *"Đạo đức kinh"* của Lão Tử) có thể đọc từ tốn từng phần riêng rẽ để suy ngẫm hằng ngày. Cũng có khi đó là các tác phẩm khảo

cứu đồ sộ đòi hỏi nhiều nỗ lực đọc một cách có hệ thống như *"Phê phán lý tính thuần túy"* của Kant, *"Hiện tượng học tinh thần"* của Hegel, hay *"Dân chủ và giáo dục"* của John Dewey. Trong quá khứ, nhiều tác phẩm triết học có tính chất tổng hợp Văn-Sử-Triết bất phân, có nhiều cách đọc. Về sau sách triết học đi vào chuyên nghiệp hóa, cách đọc có thể cũng "kỹ thuật" hơn.

Sách khoa học xã hội là thể loại hỗn hợp kết hợp khoa học, triết học, lịch sử và yếu tố hư cấu, khó phân loại chính xác do thuật ngữ quen thuộc nhưng có thể lại rất mơ hồ. Nhiệm vụ chính của người đọc là nhận diện các dòng tư tưởng cấu thành (khoa học, triết học, lịch sử) và thường yêu cầu đọc tổng hợp nhiều tác phẩm về cùng chủ đề do thiếu tác phẩm đơn lẻ có thẩm quyền. Ví dụ loại này có thể gồm *"Bàn về kế ước*

xã hội” của Jean-Jacques Rousseau; “Nền dân trị Mỹ” của Alexis de Tocqueville; “Nghiên cứu về bản chất và nguồn gốc của cái của các quốc gia” của Adam Smith; “Tư bản” của Karl Marx; “Nguyên lý Tâm lý học” của William James; “Tâm lý học đám đông” của Gustav le Bon, hay một cuốn sách lẫn lộn có thể đặt vào nhiều giỏ phân loại như “Lược sử loài người” của Harari.

LÀM THẾ NÀO ĐỂ KHÔNG QUÊN NỘI DUNG SÁCH?

Não bộ của chúng ta không được thiết kế để lưu trữ một lượng lớn thông tin. Do khả năng ghi nhớ hữu hạn cho nên nếu ta không ghi chép lại ra giấy hoặc một phương tiện ghi chép điện tử thì thông tin sẽ sớm rời khỏi ta mà đi không trở lại. Do vậy để tránh mất các thông tin quan trọng, hãy lưu lại thông tin sử dụng các kỹ thuật ghi chú hiệu quả. Bạn có thể dùng sổ tay, các miếng giấy dán, giấy trắng hoặc các phần mềm ghi chú như Notion, Evernote, OneNote, Apple Notes, MSWord... để ghi lại các thông tin quan trọng của cuốn sách.

Trong phần sau đây chúng ta sẽ điểm qua 3 biện pháp đơn giản nhất dành cho người bình thường để sử dụng trong quá

trình đọc sách. Thứ nhất là sử dụng phương pháp ghi chú *Cornell Note*, thứ hai là dùng sơ đồ tư duy (mindmap), cuối cùng là dùng miếng giấy dán.

Ghi chú sử dụng Cornell Note

Sở dĩ được gọi là Cornell Note vì nó được ra đời tại trường đại học Cornell và được sử dụng phổ biến tại đây trước khi được các sinh viên khắp nơi trên thế giới sử dụng để học bài hoặc đọc sách. Đây là một trong những kĩ thuật đơn giản nhưng hiệu quả nhất hiện nay.

Để thực hiện phương pháp này, bạn sẽ cần một khổ giấy đủ lớn, tương đương hoặc gần bằng khổ giấy A4. Cách làm như sau:

Bước 1: Bạn chia dọc tờ giấy (có thể là một tờ giấy trong một cuốn sổ tay hoặc tờ giấy A4) thành 3 phần. Phần tiêu đề rất nhỏ chỉ để khoảng 2 đến 3 dòng. Bạn sẽ ghi

chú ngày tháng đọc sách gì vào đó. Phần tóm tắt ở dưới chân tờ giấy có thể gồm 5 dòng. Phần còn lại ở giữa sẽ ghi các thông tin chính yếu.

Ngày tháng năm, đọc sách gì	
Câu hỏi thắc mắc 1	Diễn giải 1
Keywords <cách nhau 3 dòng, để đặt còn comment sau>	Thông tin 2
<khoảng 1/3 trang, ko phải lè, đủ to để viết>	
Sau khi đọc: Tóm tắt ý chính, ý nghĩa, suy nghĩ, thắc mắc	

Hình 12: “Phân lô” tờ giấy để chuẩn bị ghi chép kiểu Cornell Note

Bước 2: Phần ở giữa chia làm ba cột, để dành cột đầu tiên để ghi chú các câu hỏi hoặc các từ khóa chính; phần bên phải rộng hơn chiếm khoảng 2/3 sẽ ghi các

thông tin trả lời cho các câu hỏi hoặc những thông tin giải nghĩa chi tiết về các từ khóa hoặc khái niệm chính. Sau bước này, bạn có thể vừa đọc vừa ghi chú.

Khi đọc sách, hãy bắt đầu với những câu hỏi hoặc tóm được một vài từ khóa khi bạn lướt qua mục lục, chỉ mục, các phần tiêu đề nổi bật của cuốn sách. Hãy ghi vào cột từ khóa bên trái. Khi bạn đọc đến đâu tìm được thông tin giải nghĩa cho câu hỏi đấy hoặc thông tin hữu ích, hãy ghi vào bên phải. Và cứ thế đọc tiếp cho đến hết cuốn sách.

Sau khi đọc xong trả lời hết cả cuốn sách, bạn hãy đi vào phần Tóm tắt dưới chân tờ giấy một đoạn văn ngắn, thật súc tích để tóm tắt lại những thu hoạch mà bạn đã thu được về một chương sách vừa đọc, hoặc thậm chí là cả cuốn sách vừa đọc. Bạn có thể tóm lại ý chính của nó là gì, suy nghĩ

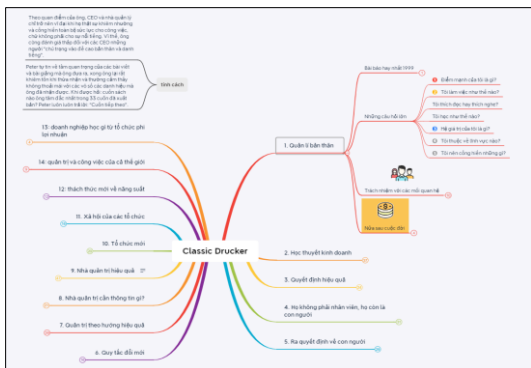
của bạn về nội dung đó, hoặc để lại những nhận xét ngắn và thắc mắc của riêng mình. Cố gắng viết lại theo ý hiểu của mình. Đây là cách thực hiện đơn giản nhất đối với kĩ thuật ghi chép Cornell Note.

Ghi chú dùng mindmap

Với phương pháp này bạn nên dùng tờ giấy khổ lớn (cỡ A4 hoặc gần bằng), và đặt nằm ngang để dễ viết. Tiện hơn cả, bạn nên sử dụng một phần mềm mindmap trên máy tính hoặc điện thoại có màn hình lớn. Các công cụ này giúp bạn ghi chép tiện lợi hơn nhiều so với viết trên giấy. Có thể kể đến các phần mềm như iMindMap, xMind, MindManager...

Bắt đầu ghi chú, bạn đặt tại trung tâm sơ đồ là tên cuốn sách. Khi đọc, với mỗi câu hỏi được đặt ra hoặc khái niệm chính bạn đã nắm được, hãy vẽ một nhánh. Khi đọc

đến phần tương ứng, bạn ghi các câu trả lời cho câu hỏi, hoặc các thông tin chi tiết. Ở giai đoạn đọc sâu hơn, bạn hoàn toàn có thể tìm kiếm thêm các chi tiết và bổ sung cho từng nhánh. Như trong hình dưới đây, người đọc tổ chức ghi chú thông tin theo từng chương của cuốn sách.

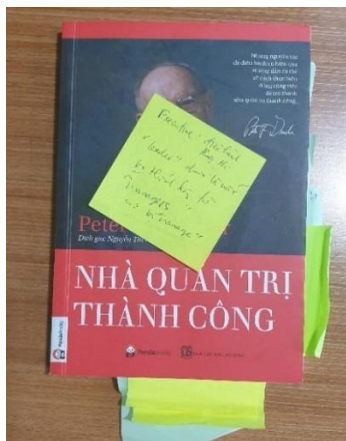
Hình 13: Một bản ghi chú về cuốn Classic Drucker sử dụng mindmap

Sau khi đọc xong cuốn sách, bạn có thể liên kết lại các ý tưởng chính và viết thêm các nhận xét của riêng mình, hoặc móc nối với các nguồn thông tin khác. Nhờ đó bạn có thể tổ chức được thông tin thu được từ cuốn sách dưới một phiên bản sơ đồ tư duy của riêng mình. Bạn hoàn toàn có thể trang trí cho vừa mắt, gọn gàng hơn, đẹp hơn hoặc thu gom các chủ đề giống nhau sao cho chúng logic hơn. Sau này khi bạn nhìn lại bản đồ sẽ dễ nắm bắt được thông tin, dễ dàng sử dụng lại thông tin từ cuốn sách vào các mục đích khác nhau.

Ghi chép bằng miếng giấy dán

Giấy dán (sticky notes) là một công cụ vạn năng. Bạn có thể tận dụng nó khi đọc sách với hai công dụng: Đánh dấu trang và ghi chú. Nếu bạn là người không thích ghi chú thẳng vào sách thì có thể sử dụng giấy

dán mỗi khi đọc đến một mẫu thông tin quan trọng. Hoặc dùng nó để đánh dấu các trang quan trọng của cuốn sách. Khi bạn không muốn mất mạch đọc thật nhanh cuốn sách thì cách này có thể hiệu quả.

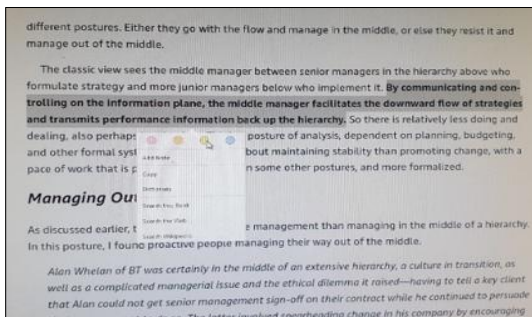
Hình 14: Dùng sticky notes để ghi chú

Tuy nhiên, sau khi hoàn thành cuốn sách, bạn nên chép lại các thông tin đó vào một cuốn sổ, hoặc một file word, hoặc một

hệ thông tin cá nhân của riêng mình để
truy xuất về sau.

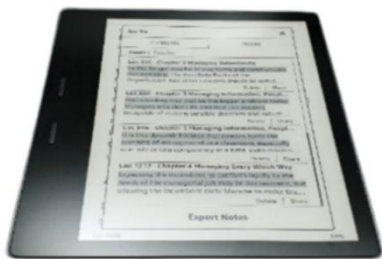
Ghi chú nhanh khi đọc sách điện tử

Khi đọc sách điện tử, bạn hãy tích cực sử dụng các công cụ sẵn có trên phần mềm đọc sách như đánh dấu trang (bookmark), bôi đậm (highlight) hoặc ghi chú (note). Phần mềm sẽ giúp bạn lưu trữ những điểm quan trọng này lại.

Hình 15: Đánh dấu hoặc ghi chú nội dung đáng chú ý, trên Kindle

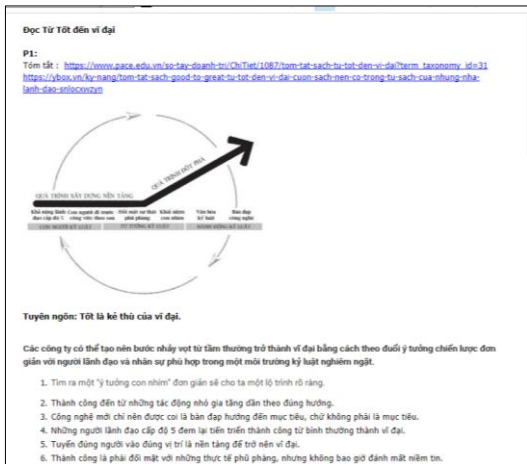
Kết thúc việc đọc, bạn có thể trích dữ liệu ra và lưu trữ độc lập ở bên ngoài phần mềm này. Phần mềm Kindle có sẵn tính năng này. Trường hợp không có, bạn sẽ phải gõ lại hoặc copy-dán các thông tin đã đánh dấu.

Hình 16: Chức năng trích xuất các thông tin đã đánh dấu của Kindle

Tóm lại, dù bạn được hỗ trợ tính năng nào, thì thông tin quan trọng từ một cuốn sách vẫn nên được lưu trữ độc lập. Đây chính là bộ nhớ mở rộng bên ngoài não bộ của bạn. Nó sẽ giúp bạn trong việc học tập

và tái sử dụng thông tin này cho các hoạt động về sau. Việc tổ chức những thông tin không thuộc phạm vi của cuốn sách mỏng này, bạn có thể tham khảo cuốn “Được việc”, ở đó tôi đã bàn khá kĩ lưỡng.

Hình 17: Lưu thông tin quan trọng sau đọc sách bằng Evernote

Như vậy, **trả lời cho câu hỏi làm sao để không quên thông tin của cuốn sách gọi mở hai ý: đó là đọc kĩ lại để nhớ hơn; và ghi chú lại.** Ý tưởng tiếp theo là hãy ôn lại thông tin đã đọc hoặc sử dụng đi sử dụng lại thông tin đó. Bằng cách ghi lại một bài blog cảm nhận về cuốn sách, viết một bản tóm tắt, viết một bài giới thiệu sách, làm một bài thuyết trình, hoặc thử áp dụng ý tưởng trong sách, bạn sẽ có cơ hội để củng cố trí nhớ của mình.

LÀM THẾ NÀO ĐỂ VIỆC ĐỌC HỮU ÍCH HƠN?

Để sách trở nên hữu ích hơn, thì phải mang nội dung của nó đến với đời sống. Dưới đây là một danh sách khá dài nhưng rất không đầy đủ gồm các gợi ý để bạn thực hiện được điều này.

- Kể cho người khác nghe 10 điều thú vị bạn vừa nhận được từ cuốn sách.
- Chia sẻ trên Facebook về cảm nhận đối với cuốn sách.
- Viết một bài nhận xét trên Goodreads hoặc thậm chí viết một bài điểm sách đăng hoàng gửi tờ báo hay một blogger mà bạn biết để đề nghị họ đăng lên.
- Làm một buổi thuyết trình, hoặc một seminar cho đồng nghiệp nghe.

- Hãy biến kiến thức trong sách thành tiền, giải pháp, hoặc ý tưởng để triển khai dự án mới.

Hãy tích cực vận dụng thí điểm một điều trong cuốn sách vào công việc hiện tại của mình, hoặc người thân. Nhưng hết sức lưu ý khi thực nghiệm. **Bạn cần đảm bảo hiểu thật kĩ, rồi lập kế hoạch, triển khai thực nghiệm, sau đó quan sát và rút ra kinh nghiệm.** Nếu cần thì phải lặp lại các thử nghiệm đó trước khi vận dụng tri thức từ sách vở vào diện rộng. Tôi được chứng kiến nhiều nhà quản lí rất hăng hái đã áp dụng kiến thức từ sách trong khi chưa chuẩn bị kĩ, dẫn đến không những thử nghiệm không đạt được kết quả, mà chính bản thân tri thức từ cuốn sách cũng bị bỏ đi luôn.

Và những cách khác nữa, miễn là khiến chữ nghĩa trong sách “bay ra” đời thực, để thay đổi điều gì đó trong đời sống phong phú và tuyệt diệu của chính bạn.

LIBERO EDUCATION

Website: <https://libero.edu.vn>

Điện thoại: (084) 98 997 56 93

Email: contact@libero.edu.vn